

Elektronički mediji u predškolskom odgoju

Gudlin, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:934025>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VERONIKA GUDLIN

ELEKTRONIČKI MEDIJI U PREDŠKOLSKOM ODGOJU

Završni rad

Pula, listopad, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VERONIKA GUDLIN

ELEKTRONIČKI MEDIJI U PREDŠKOLSKOM ODGOJU

Završni rad

JMBAG: 0303091933, redoviti student

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Govorno izražavanje

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Lingvistika

Mentor: dr. sc. Irena Mikulaco, pred.

Pula, listopad, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidat za prvostupnika
_____ovime izjavljujem da je ovaj
Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim
istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene
bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na
nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada te da ikoji dio
rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije
iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj
ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ :

1. UVOD	1
2. MEDIJI	2
3. ELEKTRONIČKI MEDIJI	3
3.1. Televizija	3
3.2. Radio	4
3.3. Računalo	5
3.4. Internet	6
4. UTJECAJ ELEKTRONIČKIH MEDIJA NA DJEČJI RAZVOJ	8
4.1. Socijalni razvoj	9
4.2. Emocionalni razvoj:	9
4.3. Misaoni razvoj	10
4.4. Moralni razvoj i percepcija svijeta	10
4.5. Prehrambene navike djece i mladih	11
5. MEDIJI I OBITELJ	12
6. ULOGA ODGAJATELJA U MEDIJSKOM ODGOJU DJECE	14
7. JEZIČNO– GOVORNI RAZVOJ KOD DJECE	15
7.1. Utjecaj elektroničkih medija na jezično-govorni razvoj	22
7.2. Utjecaj televizije	23
7.3. Pozitivni učinci televizije na razvoj jezika	23
7.4. Negativni učinci televizije na razvoj jezika	26
8. PANDEMIJA	27
9. ISTRAŽIVANJE	28
9.1. Cilj istraživanja	28
9.2. Sudionici	29
9.3. Metode, postupci i instrument istraživanja	29
9.4. Analiza rezultata istraživanja	30
10. ZAKLJUČAK	41
11. LITERATURA:	43
SAŽETAK	46
SUMMARY	47
POPIS TABLICA I GRAFOVA	48

1. UVOD

Mnogo smo puta čuli rečenicu da su mediji svuda oko nas te da su dio naše svakodnevice – od prvih do posljednjih dana našeg života. Svima su važni mediji, a odrastanje i socijalizacija djece danas je bez medija zapravo i nezamisliva (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

Činjenica je da mediji oblikuju ponašanje, razmišljanje i način komunikacije od najranije dobi, a upravo se posebno osjetljivom vrstom medijske publike smatraju djeca i adolescenti jer nemaju dovoljno razvijene moralne, emocionalne ni kognitivne sposobnosti (Potter, 2014.) te su u fazi izgradnje stavova, usvajanja i stalnoga prilagođavanja socijalizacijskim okvirima i normama ponašanja (Livazović, 2010 prema Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2018). Kako rastu medijski utjecaji na odrastanje djece tako raste i zabrinutost roditelja, odgajatelja i drugih koji su direktno ili indirektno uključeni u odrastanje i odgoj djece. Brze promjene u tehnološkim dostignućima prate i brze promjene u medijima, a njihov utjecaj u vrijeme pandemije COVID-19 postaje sve veći.

Shvaćajući kako je uloga medija u životu djece značajna, ovaj rad želi pobliže istražiti utjecaj elektroničkih medija na razvoj djece predškolske dobi, ulogu obitelji i odgajatelja u medijskom odgoju te pozitivni i negativni utjecaj televizije kao najzastupljenijeg medija na govorno – jezični razvoj djece. Osim teorijskog dijela rada koji se bavi tim pitanjima, drugi dio rada prikazuje istraživanje s djecom predškolske djece. Glavni cilj rada bio je utvrditi vrijeme korištenja elektroničkih medije prije i za vrijeme pandemije te količinu vremena koju sada djeca provode koristeći medije. Osim navedenog još se željelo istražiti koje su sadržaje djeca najčešće gledala u vrijeme pandemije, na kojim elektroničkim medijima su provodili najviše vremena, jesu li sadržaje gledali sami ili uz društvo te jesu li razgovarali s nekim o odgledanom sadržaju. Na kraju istraživanja utvrdile su se i navike slušanja radija. U završnom dijelu rada objedinili su se dobiveni rezultati istraživanja, naveli su se pozitivni i negativni utjecaji medija te smjernice za roditelje i odgajatelje kako se najbolje služiti medijima.

2. MEDIJI

„Sukladno članku 2. Zakona o medijima (NN 59/04.) mediji su: novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike“ (Borovec, 2008: 66).

Većina djece predškolske dobi do druge godine života počne koristiti medijske uređaje i vrijeme provoditi uz medijske sadržaje (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, Hrabri telefon, 2017). Najviše vremena u toj najranijoj dobi djeca provode upravo uz televiziju. Istraživanja pokazuju da djeca predškolske dobi uz medije provode prosječno od 2 do 3 sata dnevno pri čemu svake godine količina vremena raste (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

Mediji se dijele u dvije grupe, elektronički mediji i tiskani mediji. Elektronički mediji su televizija, računalo, radio, internet (novine) itd. U tiskane medije spadaju: časopisi, novine, knjige, stripovi, plakati i sve što je izneseno u javnost u papirnatom obliku. Elektronički mediji, za razliku od novina, mogu vijesti prenositi odmah zbog tehnologije koja omogućuje prijenos bilo kojeg događaja s bilo kojeg mjesta. S druge strane tiskovni mediji zbog svoje prirode to ne mogu i samim time se danas slabije koriste. Prednost tiskovnih medija je ta što prikupljaju pojedinosti koje radio i televiziju ne zanimaju. Novinama su potrebne novije vijesti kako bi se mogle nositi s elektroničkim medijima (Borovec, 2008: 67).

Kvalitetni medijski sadržaji moraju u obzir uzimati uzrast djece te način prikaza sadržaja prilagoditi njihovom kognitivnom razvoju. Sadržaji koji su namijenjeni djeci predškolske dobi trebaju (Kolucki, Lemish 2015 prema Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021):

- poticati djecu na interakciju, postavljati djeci zagonetke, pitanja ili im zadati određene zadatke te im dati dovoljno vremena za odgovor i rješenje zadatka
- podizati samopouzdanje djece davanjem pohvala za odgovore na postavljena pitanja
- ponavljati ključne poruke u medijskim sadržajima
- poticati djecu na pjevanje, ples i vježbanje kroz ritam i pjesme koje će djeci privući pozornost
- koristiti rime i jednostavan jezik s opisnim riječima te ljudske i životinjske likove

- koristiti pozitivne uzore od kojih će djeca učiti i preuzimati obrasce ponašanja
- izbjegavati neprimjerene sadržaje s nasilnim scenama i stereotipima
- uključivati sve skupine društva pa tako i djecu s teškoćama u razvoju te pripadnike manjina.

3. ELEKTRONIČKI MEDIJI

Kako se već ranije u radu navelo, u elektroničke medije spadaju televizija, računalo, radio i internet. *Poliklinika za zaštitu djece i mladih* Grada Zagreba i *Hrabri telefon* tijekom 2016. i 2017. godine proveli su nacionalno istraživanje o izloženosti djece predškolske dobi malim ekranima. U istraživanju je sudjelovalo 655 roditelja djece predškolske dobi. Rezultati su pokazali kako 95% kućanstava posjeduje televizor, mobitel ili računalo, 85% tablet, a u 65% obitelji nalaze se igraće konzole. Također 80% djece živi u kućanstvima s 5 ili više elektroničkih uređaja. Među gotovo 700 predškolaca o kojima su izvještavali njihovi roditelji nema niti jedan koji ne koristi barem jedan elektronički uređaj – suvremene tehnologije koriste svi, a najviše televiziju, njih čak 97,2%, dok više od dvije trećine djece koristi mobitel i tablet. 45% predškolske djece samostalno koristi Internet, a svoj mobitel posjeduje 6% predškolske djece, a čak 4,2% djece posjeduje vlastiti mobitel prije navršene četvrte godine. Prema provedenom istraživanju djeca u prosjeku provode pred ekranom 2,4 sati radnim danom te 3 sata vikendom.

Prema Ilišin, Marinović Bobinac i Radin (2001) pedagoška teorija ističe šest funkcija medija kao sredstva komunikacije: informacijsku (tvorba i skupljanje obavijesti), selekcijsku (izbor i objašnjenje primljenih informacija), eksplikacijsku (korištenje obavijesnih sadržaja za stvaranje koherentnih predodžbi), edukacijsku (prenošenje znanja i kulturnih vrijednosti), zabavnu (odmor, opuštanje i razonoda) i estetsku (stvaranje specifičnih medijskih estetskih oblika).

3.1. Televizija

Televizija je od samog svog postanka promatrana kao potencijalno najmoćniji masovni medij, posebice u smislu njezine široke popularnosti. Najveći broj istraživanja o djeci i medijima posvećen je analizi odnosa djece spram televizije. To ne čudi jer, unatoč pojavljivanju novih medija (poput Interneta), televizija zadržava poziciju najpopularnijeg masovnog medija (Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2001).

Istraživanjem o izloženosti djece pred malim prikupljeni su sljedeći podaci: djeca najviše vremena i dalje provode pred televizijom (97,2%), i to nešto više vikendom (97,2% djece) nego radnim danima (95,5% djece). Gotovo svako peto dijete gleda TV više od dva sata radnim danom, a vikendom to čini svako treće dijete.

Privlačnost televizije leži u njezinim raznolikim svojstvima: posredovanje slike i zvuka, veliki izbor programa, manja zahtjevnost pri upotrebi, raznovrsnost sadržaja, laka dostupnost. Djeca televiziju često koriste simultano s drugim medijima i uz neku drugu aktivnost (čitanje, igru, razgovor, jelo i slično). Paleta razloga gledanja doista je bogata pa djeca televiziju gledaju iz navike i dosade, radi potrebe za "bijegom" od realnosti, zbog uzbuđenja, zbog potrebe za relaksacijom i zabavom, da nauče nešto o svijetu, sebi i drugima, da bi imali teme za razgovor s prijateljima te zbog popravljanja lošeg raspoloženja (Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2001).

3.2. Radio

Radio je specifičan medij utoliko što je doista sveprisutan, gotovo da nema obitelji koje ne posjeduje radio-prijemnik. Dakle, on je medij koji omogućava primanje informacija samo putem zvuka. Moguće je samo čuti pojedini događaj i cijele radnje, ali ne i vidjeti, tako da se na temelju zvuka stvara osobna vizualizacija temeljena na čujnome. Prilikom slušanja pojedine priče, prepričava se radnja, opisuju ponašanje i izgled likova, detaljnije opisuju stvari i njihov položaj, prisutni su razni zvukovi koji u konačnici i kreiraju cjelokupni doživljaj i sliku. Radio se sluša u autu, trgovinama i kafićima, u uredima i tvorničkim pogonima (Peruško, 2011).

U djelu *Djeca i mediji* (Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2001.) provedeno je istraživanje s djecom školske dobi (7 – 11 godina) o navikama korištenja radija pa su tako dobiveni sljedeći rezultati da je prosječno dnevno vrijeme slušanja radija kod djece: do sat vremena 36%

ne ili rijetko 26%

preko 3 sata 13%

do 3 sata 7%

do 2 sata 18% djece.

„Zanimljivo je da četvrtina djece nema naviku slušanja radija, a većina ih radio sluša jedan do dva sata dnevno“ (Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2001: 139). Što se tiče omiljene vrste glazbe najviše slušaju zabavnu 69% i plesnu glazbu 51% (Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2001: 140).

U članku na mrežnoj stranici <https://www.medijskapismenost.hr/i-radio-ima-program-prilagodan-djeci/> (pristupljeno 6.listopada 2022.) navodi se kako posljednjih godina djeca, a ujedno i odrasli, glazbu sve više slušaju na mobitelima i internetu, a sve manje preko radija. Rijetko koje dijete, ali i roditelji, prepoznaju edukativnu stranu radija iako i on, kao i drugi mediji, nudi brojne edukativne sadržaje. Među njima svakako treba izdvojiti Hrvatski radio koji svakodnevno nudi brojne sadržaje koji su namijenjeni djeci. Dječje emisije, poput 'Glazbene kutijice', 'Zagrlimo Europu', 'Putnici kroz vrijeme', 'Stigla je pošta', 'Kutić poezije', 'Bijela vrana' i drugi na zanimljiv način podučavaju djecu o poznatim skladateljima i njihovim djelima, povijesnim događajima i ljudima, ali i upoznaju ih s aktivnostima djece diljem Hrvatske. Uz dječji program, Hrvatski radio nudi i bogat obrazovni program (Ciboci, 2014a).

Prednosti korištenja radija su: slušanje u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu, brzina prijenosa medijskih sadržaja te fleksibilnost koja se daje slušateljima prilikom izbora vremena slušanja, dok bi određeni nedostaci bili jednokratne poruke koje nestaju nakon emisije te neosiguravanje potpune pozornosti slušatelja (Peruško, 2011).

3.3. Računalo

Računalo je ušlo gotovo u svaku instituciju i obitelj. „Djeca velikom brzinom usvajaju pravila računalne igre, rješavaju problemske situacije na računalu, koriste ga za komunikaciju, kreiranje, pretraživanje, analiziranje, učenje i druge aktivnosti. Već u ranom djetinjstvu djeca tečno govore "digitalnim jezikom", jezikom video igara i interneta (Tatković, Ružić Baf, 2010:27). Računalom je djeci sve moguće i dostupno pa se osnovne navike uporabe računala u igri i razonodi mogu steći već u institucijama koje se bave ranim odgojem i obrazovanjem. Pravilna upotreba računala u ranoj dobi odgojno-obrazovni proces čini zanimljivijim, kvalitetnijim, kreativnijim i djeci pristupačnijim. Igra uz računalo postaje zabavnija, a metode rada s djecom dobivaju novu, tehnologijsku dimenziju (Tatković, Ružić Baf, 2010).

Tatković i Ružić Baf u svojem su istraživanju stekle uvid u problem uporabe računala kod djece predškolske dobi u obitelji. Uzorak obuhvaća roditelje djece (60 roditelja) dviju mješovitih skupina dječjega vrtića i jaslica: djece u petoj i šestoj godini života (30) i djece u trećoj i četvrtoj godini života (30 roditelja). Rezultati su pokazali kako se u obje skupine u svakoj po 20-oro djece (67%) koristi računalom. Kod sljedećeg pitanja koje se odnosilo na primjerenost računala djeci, odnosno, je li ono namijenjeno djeci ili odraslima, u prvoj skupini 65% roditelja izjavilo je da se djeca koriste računalom namijenjenim odraslima (svega 35% primjerenih djeci), dok druga skupina roditelja izjavljuje da se djeca koriste računalom primjerenim djeci (59% odgovora). Na pitanje koliko vremena dijete provodi za računalom dobiveni su sljedeći rezultati: u prvoj skupini ispitanika (roditelji djece u petoj i šestoj godini života) 50% roditelja izjavljuje da dijete provodi za računalom najviše pola sata dnevno, 45% djece jedan sat dnevno, a 5% djece dva sata dnevno. Kod druge skupine ispitanika rezultati pokazuju da 60% djece u dobi od tri i četiri godine provodi pola sata za računalom, a 40% djece jedan sat dnevno (Tatković, Ružić Baf, 2010).

Kada se objedine rezultati, 67% djece koristi se računalom. Većina djece u prvoj skupini (ona u petoj i šestoj godini) koriste se uglavnom računalima namijenjenima odraslima, dok se djeca u drugoj skupini (u trećoj i četvrtoj godini života) većinom koriste računalom primjerenim njihovoj dobi. Obje skupine djece koriste se računalom najčešće od pola sata do jedan sat dnevno. S obzirom na njihovu dob, manja djeca, ona u trećoj i četvrtoj godini života trebala bi se koristiti računalom najviše 15 – 20 minuta dnevno s kratkom pauzom, dok se djeca starije dobi (u petoj i šestoj godini života) mogu koristiti računalom od pola sata do jedan sat dnevno, s dvije do tri pauze. Ovi podaci upućuju na zaključak da veliki broj roditelja nema odgovarajuće znanje o korištenju računala koja nisu prilagođena dječjoj dobi.

3.4. Internet

Iz dana u dan internet postaje sve dostupniji, puni se novim i raznovrsnim sadržajima a može mu se pristupiti preko tableta, računala, mobitela i televizora. U današnjem svijetu upravo su djeca ciljani korisnici interneta pa se sadržaj sve više prilagođava njima.

Nesumnjivo, internet je koristan alat s mnogobrojnim pozitivnim stranama kao što su:

- brza i laka dostupnost informacija
- motivacija za učenje
- izvor zabave
- omogućuje brzu i laku komunikaciju bez obzira na to gdje se nalazimo
- omogućuje razmjenu iskustva, mišljenja i informacija
- poboljšavaju se vještine pisanja djece i mladih
- potiče razvoj kreativnosti
- potiče razvoj strategija rješavanja problema i selekcije informacija (Robotić, 2015: 82).

Internet neosporno donosi mnoge pozitivne mogućnosti, no istovremeno donosi i određene rizike. Jedan od najistaknutijih među njima svakako je elektroničko vršnjačko nasilje, odnosno cyberbullying. Svakodnevno se na internetu mogu naći članci koji su često puni uvreda i kleveta, rasizma, seksističkih uvreda, pa je stoga potrebno dobro proučiti kvalitetu sadržaja koja se nudi djeci.

Prema novijim istraživanjima o izloženosti djece pred malim ekranima (2017.) prikupljeni su podaci da 45% predškolske djece samostalno koristi Internet, a 90% predškolaca samostalno traže i pokreću sadržaje koje žele. Što se tiče uključenosti roditelja, čak četvrtina svojim predškolcima ne postavlja pravila vezana uz korištenje elektroničkih uređaja, dok samo njih 11% gleda sadržaje zajedno s djecom. Prema ovim podacima vidimo da sve više djece koristi suvremene tehnologije bez nadzora, što kasnije može dovesti do ovisnosti. Djeci i mladima treba postaviti pravila ponašanja i na taj način omogućiti sigurnost i zaštitu privatnosti na internetu.

Zbog sve većeg utjecaja interneta, ali o ostalih elektroničkih medija, djeca često zaboravljaju razliku između svijeta medija i stvarnog svijeta. Upravo u tu svrhu izdana je *“Slikovnica o medijima – medijska pismenost za najmlađe”*. Slikovnica je namijenjena djeci predškolske dobi te svima koji su uključeni u njihovu medijsku pismenost; roditeljima, odgajateljima, učiteljima. Svrha je pružiti najmlađoj djeci priliku razumijevanja medija kroz lekciju o rizicima između svijeta medija i stvarnog svijeta, a također može poslužiti i kao odličan uvod u brojne druge aktivnosti i razgovore o medijima i medijskim sadržajima (<https://www.medijskapismenost.hr/prva-hrvatska-slikovnica-o-medijskoj-pismenosti-za-najmlade/> pristupljeno: 9. listopada 2022.)

4. UTJECAJ ELEKTRONIČKIH MEDIJA NA DJEČJI RAZVOJ

Danas je nezamisliv život bez ekrana u njegovim raznim inačicama, od mobitela i računala do televizije. Djeca su posebno izložena zbog činjenice da su mnogo vremena prepušteni sama sebi što dovodi do toga da virtualni svijet postaje utočište kojem se sve češće pribjegava. No, to sa sobom donosi i mnoge nove izazove koji nas znaju zateći nespremno (Mužić, 2014).

Uz ekran se provodi slobodno vrijeme, ali jednako tako i sve više vremena koje se oduzima od drugih aktivnosti. Djeca umjesto nogometa, tenisa, šetnje prirodom biraju televizor i mobitel te prate razne sadržaje preko YouTube-a. Najčešće koriste medije bez nadzora, a često i bez ikakvih razmišljanja je li to za njih korisno pa se tako povećava postotak problematičnog sadržaja, ponajviše nasilja i pornografije, koji dodatno utječu na razvoj djece.

Stručnjaci ističu da korištenje medija može imati pozitivne učinke i biti na dobrobit razvoju djece. Jedna od tih dobrobiti je razvijanje vještine pisanja. Primjer toga su program „Sesame Street“ – Ulica Sezam i edukacijske videoigre i aplikacije kao što je „Teach Your Monster to Read“ gdje djeca mogu učiti pisati slova abecede. Druga je pozitivna strana medija što uz njihovu pomoć djeca mogu učiti brojiti, a kao treću pozitivnu stvar treba navesti da djeca mogu učiti kako surađivati gledajući neke televizijske programe i igrajući videoigre ili koristeći aplikacije na kojima se pokazuje takvo ponašanje. Aplikacija Toca Tea Party donosi upravo takve primjere (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

Nešto starija djeca razvijaju i intelektualne vještine kao što su rješavanje problema i vještine kritičnoga razmišljanja igrajući videoigre, ili pak mogu razviti moralne i etičke vještine uspoređujući obiteljske vrednote u filmovima ili dokumentarcima. Odgojne dobrobiti su isto tako brojne, filmovi koji se temelje na knjigama mogu potaknuti djecu na čitanje, a igranje videoigara s prijateljima može im pomoći u svladavanju i poštivanju igranja uloga i u razvijanju suradničkih vještina. Preko elektroničkih medija djeca mogu razviti i svoju kreativnost (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

4.1. Socijalni razvoj

Dugotrajno i učestalo gledanje nasilnih sadržaja kod djece predškolske dobi može povećati rizik agresivnog ponašanja, misli i osjećaja. Dugoročne posljedice takvih neprimjerenih sadržaja mogu se očitovati u smanjenoj ili pak povišenoj osjetljivosti na nasilje, stjecanju da su nasilna ponašanja normalna i da se nasiljem mogu riješiti problemi (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 12).

Djeca iz audiovizualnih sadržaja usvajaju i socijalna ponašanja koja su pozitivna, poput pokazivanja suosjećanja i altruizma, pomaganja, uviđaju različitosti među ljudima te uče biti tolerantna. Putem različitih audiovizualnih sadržaja znatno se utječe i na razvoj rodni uloga kod djece i to često na stereotipan način. Žene i muškarce često prikazuju na način koji podržava tradicionalne rodne stereotipe u ponašanju, stavovima i doživljavanju. Takvo prikazivanje djevojčica i dječaka često može izazvati negativan utjecaj za daljnji razvoj jer može utjecati na učenje, planove o školovanju i ostalim životnim odlukama problemi (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 12).

4.2. Emocionalni razvoj:

Istraživanja pokazuju kako djeca, osobito djevojčice, iz audiovizualnog sadržaja mogu učiti o emocijama (imenovati ih, prepoznati emocionalne izraze lica, nositi se s njima). Osim tog povoljnog učinka, medijski sadržaji mogu izazvati i niz neugodnih emocija. Većina djece doživi kratkoročne reakcije straha na neke medijske sadržaje, boje se da bi se slične stvari mogle dogoditi i njima. Likovi i događaju koji izgledaju i zvuče zastrašujuće najviše straše predškolsku i mlađu osnovnoškolsku djecu. Na primjer duhovi, vještice, čudovišta, bez obzira na njihove osobine koje mogu biti i pozitivne. "Starija djeca (8 – 12 godina) više se boje scena koje prikazuju ranjavanje, nasilje i osobno stradanje, posebno onih za koje vjeruju da bi se mogle dogoditi u stvarnosti (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 11)". Djeca su u toj dobi posebno osjetljiva na zastrašujuće prizore, pa moramo veoma dobro paziti kod odabira sadržaja.

Uz sve negativne strane djeca pomoću elektroničkih medija mogu učiti o iskazivanju pozitivnih i negativnih emocija. U nekim vrstama igara, RPG-u (*Role Playing Game*), primjerice, dijete je emocionalno uključeno. Između ponuđenih osobina treba

odabrati one koje će imati junak (avatar) kojeg želi tumačiti i postupno se poistovjetiti s njim pridržavajući se pravila. U najvećem broju igara psihologija junaka je prilično surova, ali i u takvom slučaju “staviti se u tuđu kožu” zahtijeva od djeteta priličan napor kako bi se oslobodilo vlastite prirodene egocentričnosti (Laniado i Pietra, 2005).

4.3. Misaoni razvoj

Audiovizualni medijski sadržaji vežu se i uz pozitivne i uz negativne učinke za razvoj misaonih sposobnosti djece. Istraživanja pokazuju kako uključen televizor u prostoriji, u kojoj dijete boravi, igra se i komunicira, može imati negativne posljedice za njegovo učenje, pažnju i odnose s roditeljima. “Rana povećana izloženost djece audiovizualnom sadržaju može se dovesti u vezu sa slabijim razvojem govora, lošijom spremnošću za školu i lošijim školskim uspjehom” (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 12).

Neka istraživanja ukazuju da pojačano korištenje audiovizualnih sadržaja, osobito kod male djece, može imati utjecaj na slabije razvijene misaone procese koji omogućuju da dijete planira svoje ponašanje, kontrolira ga i regulira ovisno o situaciji (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 12). Posebno su štetni sadržaji koji se izmjenjuju velikom brzinom i onemogućuju dublje i temeljitije procesiranje informacija. Kvalitetni dječji, obrazovni i dokumentarni programi pokazali su se korisnim za učenje pojmova, pogotovo za djecu slabijeg ekonomskog i socijalnog položaja. Gledanje dokumentarnog programa u dječjoj dobi također je povezano s boljim školskim uspjehom (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 12).

4.4. Moralni razvoj i percepcija svijeta

Krajnji cilj moralnog razvoja je sposobnost i voljnost djeteta da prepozna moralna načela i pravila društva u kojem živi te da se ponaša u skladu s njima bez obzira hoće li za to biti nagrađen ili kažnjen. Moralnost se sastoji od moralnog rasuđivanja koje se razvija s misaonim razvojem djeteta, ali i moralnih osjećaja (krivnje ako ne čini dobro, ili ponosa ako čini dobro, suosjećanja i sl.) te moralnog ponašanja. Moralni razvoj djece, kao i njihovo sve bolje razumijevanje osjećaja drugih i njihovo rasuđivanje o dobru i zlu može biti usporeno povećanim izlaganjem nasilnim

medijskim sadržajima. Međutim, kod utjecaja gledanja nasilnih sadržaja, presudna je posrednička uloga roditelja (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 13).

Izloženost agresivnim medijskim sadržajima može utjecati na djetetovu percepciju sigurnosti svijeta i naravi ljudi, primjer toga su djeca koja više vremena provode gledajući audiovizualne sadržaje, osobito vijesti. Ona imaju dojam da je svijet opasnije mjesto i da postoji veća vjerojatnost da oni postanu žrtve nasilja nego što je to uistinu vjerojatno. Prethodno navedeni podaci su u skladu s kultivacijskom teorijom utjecaja medija koja ističe da mediji oblikuju sliku svijeta koja može biti iskrivljena, ali koja za gledatelje postaje stvarnost. Upravo zato je važno u blizini djece koristiti primjerene sadržaje koji neće zbunjivati djecu i navoditi ih na neke neprimjerne radnje (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 13).

Smatra se da djeca tek u dobi od 5 do 8 godina počinju razlikovati stvarnost i fikciju. Tada postaju svjesni da sadržaji koje vide na televiziji nisu stvarni i da likovi u crtanim filmovima u stvarnosti zapravo ne postoje. Do tada mnoga djeca misle da svi likovi koje gledaju ne televizijskom ekranu žive u njemu i da se sve što vide na ekranu zaista i dogodilo (Ciboci, 2015 prema Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

4.5. Prehrambene navike djece i mladih

Prekomjerno sjedenje ispred ekrana i izostanak kretanja, nezdrava hrana i pića tijekom gledanja audiovizualnih sadržaja povezani su s prekomjernom tjelesnom težinom djece. Djeca sve češće stvaraju naviku jedenja, npr. ispred televizije, a potaknuti su i medijskim sadržajima koji oglašavaju nezdravo piće i hranu.

Većina djece nije svjesna da mediji često nameću nerealne ideale ljepote prikazivanjem modela koji nastaju kao rezultat različitih računalnih programa. Takvo veličanje ljepote samo određenog oblika tijela i naglašavanje lijepog izgleda stvara nerealistična očekivanja o vlastitom izgledu koji dovodi do nezadovoljstva vlastitim tijelom koji potiče djevojke, a i sve više dječaka, na nezdrave postupke regulacije težine. Kako bi bili "savršeni" baš poput njihovog modela na ekranima izgledaju se pa se često kao posljedice toga mogu javiti poremećaji u prehrani kao što su anoreksija i bulimija (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 14).

5. MEDIJI I OBITELJ

Obitelj je prvo mjesto u kojemu pojedinac raste, odgaja se i formira i u kojemu sazrijeva njegova osobnost. Vremena se mijenjaju pa je tako u sve više obitelji prisutnost medija sve veća. Mediji mnogim obiteljima određuju ritam dana, zauzimaju prostore i organiziraju vrijeme te se nameću kao moćni čimbenici prijenosa kultur(al)nih modela načina ponašanja i vrednota (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

Prvo nacionalno istraživanje o predškolskoj djeci pred malim ekranima 2017. godine provela je *Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba*. Rezultati koji su dobiveni pokazali su da gotovo sve obitelji (99,9%) s predškolskom djecom u svom kućanstvu posjeduju televizor, mobitel i računalo; da 85% kućanstava s predškolskom djecom ima tablet te da 65% kućanstava s predškolskom djecom ima igraće konzole (Peran i Raguž, 2019).

Zajedničko gledanje audiovizualnih sadržaja djece i roditelja može imati i pozitivne i negativne učinke na dinamiku obitelji. Primjer negativnih učinaka je situacija kada roditelji upale televizor i ostave dijete ispred ekrana dok obavljaju druge poslove. Mediji u ovom slučaju služe kao sredstvo čuvanja i zabavljanja. Premda je praktičan, nije poželjan jer smanjuje izravnu interakciju djece i roditelja (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 14).

Za vrijeme obiteljskih obroka posebno je negativno gledanje audiovizualnih medijskih sadržaja jer oni onemogućavaju interakciju među članovima obitelji i djetetov osjećaj sigurnosti i pripadanja. Ako je dijete za vrijeme obroka odsutno zbog korištenja nekog elektroničkog medija, ono propušta taj bitan trenutak i odnos koji je važan za njegovo odrastanje i socijalizaciju. Umjesto gledanja ekrana djeca bi trebala razvijati komunikaciju i pričati o općenitim temama poput sporta, provođenja slobodnog vremena, izletima (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 14).

Obiteljski život je često tema raznih filmova i serija koje se mogu vidjeti na televizijskim programima te dijete gledajući takve sadržaje stvara sliku o obiteljskim odnosima (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 14). „Medijski sadržaji oblikuju djetetove ideje i stavove o tome kakva bi trebala biti idealna obitelj, kakav je obiteljski život poželjan, zanimljiv ili zabavan, pružaju primjere i ideje kako rješavati obiteljske sukobe i razmirice, prikazuju koje su vrste obitelji poželjne, kako

tretirati pojedine članove obitelji“ (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016: 14). Također većina medijskih sadržaja prikazuje obiteljske probleme (posebno rastave) kao lako i brzo rješive, a interakciju među članovima obitelji pretjerano idealiziranom i sl.

Prema Kuterovac Jagodić i sur. (2016: 63) uloga roditelja u odnosu djece i medija može se podijeliti u tri kategorije:

1. Preventivni roditeljski postupci – odnose se na određivanje pristupa medijima s obzirom na sadržaj i vrijeme korištenja, praćenje i kontroliranje korištenih medijskih uređaja te pružanje primjera vlastitih navika.

2. Roditeljski nadzor nad korištenjem medijskih platformi – odnosi se na svakodnevno dugotrajno korištenje elektroničkih medija, ne dopuštanje gledanja medijskih sadržaja do kasnih sati, osiguravanje dovoljno vremena za druge aktivnosti u slobodno vrijeme djeteta te korištenje različitih oblika zaštite od neprimjerenih sadržaja; pinovi ili kodovi.

3. Aktivno roditeljsko posredovanje u korištenju medijskih platformi – predstavlja međusoban razgovor vezan uz izbor medijskih sadržaja i razloge gledanja te komunikaciju s ciljem uviđanja djetetovog razumijevanja onoga što je pogledalo.

Roditelji iznose svoja mišljenja radi stvaranja dječje slike o pozitivnim i negativnim medijskim sadržajima zauzimajući ulogu voditelja i interpretatora medija. Kada zajedno gledaju televizijske programe ili filmove, roditelji bi morali pokušati raspraviti kakva je radnja, kako se djeca osjećaju zbog onoga što se događa i što bi se dogodilo u stvarnome životu ako bi se ponašali kao što se možda ponašaju negativni likovi u filmovima. Kada je riječ o informativnim emisijama, roditelji moraju znati da sve vijesti nisu dobre za djecu i da bi ih određene informacije u vijestima mogle zabrinuti i uznemiriti. Stoga je preporuka da se s djecom mlađom od 8 godina ne gleda, niti da ona gledaju, informativne programe (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

Roditelji ipak ne smiju zaboraviti da nije jednostavno odlučiti koji je televizijski program, film, videoigra, aplikacija ili internetska stranica dobre kvalitete“. „Pozitivno treba svakako vrednovati one sadržaje s dobrom pričom koji zabavljaju, u kojima ima akcije, ali da ne ovise o nasilju. Isto tako potrebno je tražiti one televizijske programe,

filmove, crtiće, videoigre koje djeci pružaju priliku za otkrivanje novih stvari kao što su nova mjesta, životnije, ljudi, ideje, teme i kulture s kojima se inače ne bi susreli. To ih može nadahnuti da i sami pokušaju s novim aktivnostima i da razmisle o tim novim spoznajama“ (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021).

Važnost roditelja veoma je bitna jer nerijetko dolazi do negativnih posljedica utjecaja medija zbog velike količine izloženosti informacijama koje je djeci teško selektirati. Zbog toga bi roditelji trebali zajedno s djecom pogledati njihovu omiljenu emisiju ili odigrati omiljenu igricu kako bi spoznali sadržaj te potom kroz razgovor upućivali na pozitivne, odnosno negativne aspekte sadržaja. Ne smije se zaboraviti da televizija djecu pasivizira i udaljava ih od stvarnih interakcija jer čak i oni sadržaji koji imaju obrazovnu i edukativnu svrhu nakon nekog vremena pretvaraju djecu u pasivne primatelje medijskih sadržaja.

6. ULOGA ODGAJATELJA U MEDIJSKOM ODGOJU DJECE

Danas djeca sve više odrastaju u okruženju gdje je gotovo neizbježno susresti se s masovnim medijima te se djeca brzo priviknu na njih i to gotovo neprimjetno. Što su djeca mlađa, manje su sposobna zaštititi se od različitih utjecaja, posebno zato jer oni ne moraju biti jasno vidljivi, ali mogu odgođeno utjecati na daljnji razvoj djeteta. Važno je znati da na djecu ne utječe samo ono što se prima putem medija, nego i pasivnost okoline u kojoj djeca odrastaju (obitelj, dječji vrtić, škole). Stoga važno da su odgajatelji medijski pismeni, jer jedino kada je osoba medijski opismenjena može pravilno medijski opismeniti dijete (Sindik, Veselinović, 2010: 2).

Djeci medije treba predstaviti kao oblikovno sredstvo, razgovarati i analizirati medijske sadržaje i poruke te opažati dječji doživljaj pojedinoga medija i to primijeniti u pedagoškom djelovanju. Razlikovanje realnog svijeta i onog predstavljenog u medijima veoma je bitno u predškolskoj dobi jer djeca više nisu sigurna što potječe iz zbilje, a što iz medijske odnosno fiktivne situacije, pa odgajatelji u svom radu o tome moraju voditi računa. U svom ponašanju tijekom dana djeca u vrtiću žele iskušati neku situaciju koju su vidjeli na televiziji i životno je provjeriti. Tada je pedagoški preporučljivo upravo ovakvo ponašanje koristiti za pedagoško djelovanje: započeti razgovor o televizijskoj seriji koja je potaknula ponašanje, a djeca mogu i fotoaparatom ili videokamerom snimiti dopunu njihova doživljaja. Tim postupcima djeca spoznaju da su medijske poruke uvijek rezultat neke konstrukcije, plana,

aranžiranja, čime se razvija njihova medijska pismenost (Sindik, Veselinović, 2010: 2).

Danas sve više odgajatelja smatra da djeca kroz medije lako usvajaju neprimjerene izraze, počinju se koristiti nestandardnim govorom i gube vezu sa stvarnim svijetom zbog oponašanja nestvarnih likova koje su upoznali preko ekrana. Da ne bi došlo do toga dužnost odgojitelja je upozoriti roditelje/skrbnike na navedene opasnosti do kojih može doći te ukoliko je potrebno redovito s njima razgovarati o tome (Peran i Raguž, 2019).

Glasovac (2010), prema Sindik i Veselinović (2010) navodi kako odgajatelji mogu pružati informacije o medijima u kutićima za roditelje; usmeno razgovarati s roditeljima ili stručnim suradnicima; upućivati na stručne izvore koji govore o medijima i medijskom odgoju; organizirati tematske roditeljske sastanke na temu medija te davati informacije na web stranici ustanove.

7. JEZIČNO– GOVORNI RAZVOJ KOD DJECE

Jezik je bogat, složen i prilagodljiv sustav – to je način kombiniranja glasova, riječi, znakova i rečenica u svrhu iskazivanja naših misli i razumijevanja drugih ljudi. Jezik predstavlja način na koji se mi kao ljudi socijaliziramo i učimo (Posokhova, 2008: 14).

Govor je bio i ostao osnovni način komuniciranja među ljudima. Preduvjet za njegov razvoj su: dobro zdravlje, uredno razvijeni govorni organi, uredan sluh, uredan intelektualni razvoj te stimulativno okruženje (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić, 2010: 8).

Razvoj govora započinje predgovornim razdobljem koje započinje rođenjem i traje do 9. mjeseca, govorno razdoblje obilježava pojava prve riječi sa značenjem od 9. do 15. mjeseca, dok se prve rečenice javljaju od 18. do 24. mjeseca (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić, 2010: 8).

Slušanjem glasova iz okoline beba raspoznaje ugodne od neugodnih i poznate od nepoznatih glasova te reagira na njih. Kako dijete raste, tako stječe sposobnost imitacije glasova, slogova te izgovaranje prvih riječi. Rječnik kod djece brzo napreduje te počinju usvajati jezična pravila: sintaksu, pragmatiku, morfologiju, a

bazu materinskog jezika usvajaju s tri godine (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić, 2010: 8).

U prve tri godine događa se najintenzivniji razvoj jezika i govora, kada dijete prođe faze od prvog krika, glasanja, do razgovora u kojem govorom može izraziti svoje potrebe, osjećaje, stavove, boriti se za sebe te utjecati na druge (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić, 2010: 9). U 3. godini širi se struktura rečenice, dijete počinje koristiti glagole, priloge, pridjeve te počinje pravilno koristiti zamjenice (ja, ti, moje). Počinje koristiti prošlo i buduće vrijeme, pita jednostavna pitanja, vodi jednostavne razgovore i sposobno je ispričati kratku priču ili neki doživljaj. Potkraj 3. godine djetetov rječnik sastoji se od 250 do 500 riječi, a razumije ih mnogo više. U dobi od 3 do 4 godine dijete odgovara na uputu od 3 radnje (npr. „Idi u sobu, pronađi knjigu i donesi je“). Javlja se igra pretvaranja, sukobe rješava više verbalnim putem nego udarcima te razgovara sa svojim igračkama i samim sobom (Apel i Masterson, 2004).

Dijete u petoj godini života naglo razvija rječnik, govori izražajno, rečenice su mu sve duže i složenije te gramatički pravilne. Ispituje o značenju apstraktnih riječi kojima se koristi, traži informacije o nečemu, samo daje informacije i izražava svoje mišljenje te govori o svojim potrebama i osjećajima. Razumije redoslijed događaja, postavlja i odgovara na pitanja „koliko“, „kako“, „kada“, „zašto“ (Apel i Masterson, 2004). No, tu ne prestaje usvajanje jezika jer dijete, ulaskom u školski sustav, kada nauči čitati i pisati, formalno i neformalno uči jezik i to doprinosi jezično-govornom razdoblju koji se razvija cijeli život sve dok čovjek ima sposobnost učenja (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić, 2010: 9).

Djeca većinom jezik usvajaju lako, s ugodom i bez napora njih samih i njima bliskih osoba. Ako to nije tako, ulazimo u kontinuum različitih odstupanja u razvoju jezika: od blažih, kada se samo pojačanom stimulacijom može uspješno djelovati na razvoj jezika i govora kod djeteta, do težih, koji zahtijevaju provođenje ciljanih vježbi za korekciju nastalih poremećaja (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić, 2010: 9).

Roditelji potiču razvoj slušanja, razumijevanje jezika i govornu produkciju ulazeći u česte i duge interakcije sa svojim djetetom no, najčešće to rade bez stručnog znanja. Pokazatelji ukupnog djetetovog razvoja su velikim dijelom jezik i govor, ali njega

mogu narušiti različiti rizični faktori kao što su prijevremeno rođenje, niska porođajna težina, oštećenje sluha, zanemarivanje djeteta i ostalo. Rano prepoznavanje odstupanja i rana intervencija sprečavaju nastanak poremećaja koji se može negativno odraziti na cjelokupni razvoj djeteta, a ne samo na razvoj govora (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić, 2010: 10).

Tablica 1. Kalendar jezično-govornog razvoja prema (Andrešić, Benc Štuka, Gugo Crevar, Ivanković, Mance, Mesec, Tambić (2010: 11):

DOB DJETETA	UREDAN JEZIČNO – GOVORNI RAZVOJ	SIMPTOMI USPORENOG RAVOJA
0 – 3 mjeseca	<ul style="list-style-type: none"> • svoja raspoloženja izražava glasanjem, smijanjem i plakanjem • sluša zvukove i glasove drugih osoba 	<ul style="list-style-type: none"> • ne reagira na jake zvukove
3 – 9 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> • igra se govornim organima, stvara mnoštvo glasova • odgovara smijehom na ugodne glasove, plačem na ljutite i neugodne • imitira glasove odraslih nakon 6. mjeseci • javlja se slogovanje, npr. <i>ma-ma-ma</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • izostaje reakcija na poznati glas • nakon 6. mjeseci ne imitira glasove odraslih • ne pokazuje zanimanje za zvučne igračke • ne smije se glasno
9 – 15 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> • razumije geste, izraz lica i promjene u tonu glasa i odgovara na njih • razumije jednostavne upute i izvršava ih, npr. "daj loptu" • razumije značenje više jednostavnih riječi • slogovanje je bogato i sliči pravim 	<ul style="list-style-type: none"> • brblja vrlo malo ili uopće ne brblja • ne odaziva se na ime • ne prepoznaje raspoloženja u glasu odraslih • ne javlja se prva riječ sa značenjem

	<ul style="list-style-type: none"> riječima, npr. <i>ma-ma, da-da, ba-ba</i> • javlja se prva riječ sa značenjem • imitira nove zvukove i akcije • pogledom traži imenovani predmet • gestom, pokazivanjem ili vokalizacijom pokazuje što želi • maše pa-pa • odmahuje glavom u značenju "ne" • odgurava stvari od sebe koje ne želi • pruža ruke da ga se primi • miče se od nepoznatih osoba • reagira na svoje ime 	<ul style="list-style-type: none"> • nema kontakt očima sa sugovornikom
<p>15 – 18 mjeseci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • govori od 5-20 riječi, riječi su uglavnom imenice • ponavlja riječi i fraze kao "daj piti", "tata papa" • intonacija brbljanja slična intonaciju rečenice • odgovara na pitanje "što je to" • traži "daj još" • slijedi jednostavne upute, npr. "donesi loptu" • pokazuje što želi • pokazuje 1-3 dijela tijela • pokazuje 2 ili više predmeta na slikama • donosi stvari da ih pokaže drugima • traži što želi vokalizacijom, pokazivanjem ili dodirivanjem • govori "pa-pa" i još neke ritualne riječi 	<ul style="list-style-type: none"> • ne razumije značenje riječi "pa-pa" i ne govori • ne razumije riječ "ne" • ne koristi i ne razumije geste • ne govori najmanje pet riječi • ne razumije jednostavne upute i jednostavna pitanja

	<ul style="list-style-type: none"> • protestira s "ne" odmičući se 	
18 mjeseci – 2 godine	<ul style="list-style-type: none"> • koristi oko 50 prepoznatljivih riječi • zna pokazati i imenovati svakodnevne stvari • oponaša glasanje životinja ili ih imenuje • ponavlja riječi koje čuje • kombinira dvije riječi u rečenicu kao npr. "Beba papa" • počinje koristiti glagole i pridjeve • koristi negacije: nema, ne • počinje koristiti zamjenice: ja, ti, moje • zna pokazati pet dijelova tijela • razumije pitanja: tko, gdje, što • na postavljena pitanja odgovara adekvatno s "da" ili "ne" • dobro imitira zvukove, riječi, kretnje odraslih • koristi jednu riječ ili kratke fraze za izražavanje emocija 	<ul style="list-style-type: none"> • ne slijedi i ne razumije jednostavne upute poput "dođi ovamo, donesi..." • ne kombinira dvije riječi u rečenicu • ne imitira riječi i radnje odraslih • ne pokazuje dijelove tijela na upit • nema početka kombinatoričke igre (stavljane dva predmeta u međudnose) i simboličke igre (igre pretvaranja)
2 – 3 godine	<ul style="list-style-type: none"> • imenuje stvari svakodnevne upotrebe • dužina rečenice je 2-3 riječi • postavlja jednostavna pitanja • odgovara na pitanja tko, što, gdje • počinje koristiti različite gramatičke oblike i gotovo sve vrste riječi (pored imenica, glagola i pridjeva koristi zamjenice, priloge mjesta; • počinje koristiti prošlo i buduće vrijeme 	<ul style="list-style-type: none"> • ne odgovara na jednostavna pitanja • ne postavlja pitanja • govor je nerazumljiv ukućanima, osobito stranim osobama • ne koristi jednostavne rečenice • ne voli slušati priče, pjesmice

	<ul style="list-style-type: none"> • sluša kratke priče • pridružuje iste boje • razumije prostorne odnose (u, na, gore, dolje, ispod) • razumije osnovne pojmove veličine i količine (zna malo i veliko) • shvaća opasnosti • ima složene rutine dnevnih aktivnosti, npr. pripremu i odlazak na spavanje • lista slikovnice i imenuje slike • uključuje se u kratki dijalog • verbalno uvodi i mijenja temu • izražava emocije • privlači pažnju riječima 	
<p>3 – 4 godine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • koristi rečenice od 3-4 riječi • postavlja pitanja kada, zašto, što ako? • koristi zamjenice • povezano govori o stvarima koje su se dogodile • priča kratke priče i komentira pročitano • zna svoje ime, godine i spol • odgovara na upute koja uključuje tri radnje, npr. „idi u sobu, nađi loptu i donesi je“ • s 4 godine prepoznaje osnovne boje • prilagođava govor kad razgovara s djecom mlađom od sebe • “čita“ slikovnice • sluša priče oko 10 minuta • uključuje se u duži dijalog 	<ul style="list-style-type: none"> • rječnik je siromašan • ne izgovara većinu glasova • okolina ga ne razumije • ne razumije dvostruke i trostruke upute • ne koristi govor za rješavanje problema • nema interakcije s drugom djecom

	<ul style="list-style-type: none"> • zna igrati ulogu druge osobe u igri • traži dopuštenje kada nešto želi • objašnjava kada ga sugovornik ne razumije 	
4 – 5 godina	<ul style="list-style-type: none"> • priča duže priče • odgovara adekvatno na pitanja koliko, kako? • pita za značenje riječi koje ne zna • mehanički broji do 10, s pokazivanjem do 5 • koristi rečenicu od 4-6 riječi • gramatički pravilno koristi sve vrste riječi • identificira dijelove koji nedostaju • imenuje krug i trokut 	<ul style="list-style-type: none"> • koristi mali fond riječi kojim se koristi • rečenica je jednostavne strukture • prisutne su česte gramatičke pogreške • izostavlja glasove • ne razumije značenje riječi • ne poznaje boje • ne razumije i ne koristi prijedloge koji označavaju prostorne odnose • dijete se osamljuje i slaba je interakcija s okolinom
5 – 6 godina	<ul style="list-style-type: none"> • izgovor svih glasova je pravilan • koristi složene rečenice sa svim vrstama riječi gramatički pravilno • pričanje priča je po sekvencama događaja, isprepletana je stvarnost i mašta • ima koncept vremena danas, jučer, sutra, ujutro, navečer • uviđa odnose, uzroke i posljedice • prepoznaje i imenuje geometrijske oblike • prisutan je interes za slova, knjige 	<ul style="list-style-type: none"> • prisutne su pogreške u izgovoru glasova • prisutne su gramatičke pogreške • ima teškoća u razumijevanju i uporabi pojedinih kategorija riječi kao npr. prijedloga (iznad, ispod, pored...), riječi sa suprotnim značenjem (široko – usko, nisko – visoko..) • ne zna pjesmice, priče

	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznaje i imenuje brojke i slova • zna napisati svoje ime • iza 5,5 god. može izdvojiti prvi glas u riječima • zna da tekst reprezentira govorni jezik 	<ul style="list-style-type: none"> • ne sjeća se važnih događaja i ne može ih ispričati
6 – 7 godina	<ul style="list-style-type: none"> • lako koristi složene rečenične strukture • usvaja apstraktne pojmove, npr. ljubav, mržnja, sreća, bogatstvo • imenuje dane u tjednu • pričanje uključuje teme, događaje i likove • govor potpuno prilagođava socijalnim situacijama • vodi duge razgovore • kontrolira glasnoću, volumen • prisutan je pojačani interes za pisanje, slova • usvaja fonološku svjesnost/ slušnu analizu i sintezu odnosno može izdvojiti prvi i zadnji glas u riječima, rastaviti riječi na glasove, spojiti glasove u smislenu riječ • uspostavlja se veza slovo-glas • poznaje slova i počinje pisati 	<ul style="list-style-type: none"> • rječnik je siromašan • rečenica je jednostavne strukture • ne razumije apstraktne pojmove • ne razlikuje brojke i slova • nije usvojena glasovna svjesnost • teško pamti

7.1. Utjecaj elektroničkih medija na jezično-govorni razvoj

Danas je dovoljan jedan pritisak na prekidač ili klik miša i odjednom se djetetu otvaraju vrata raznim medijima. Prosječno dijete u kući ima dva televizora, dva DVD playera i jedno računalo. Mediji mogu imati snažan utjecaj na dijete do te mjere da počnu sprječavati društvenu interakciju s vršnjacima i odraslima, a tako je i s jezičnim

razvojem. Potrebno je odlučiti koje medije pružiti djetetu. Stoga je dobro sakupljati osnovno znanje o utjecaju medija na razvoj jezika i s tim znanjem donositi odluke kojim medijima dijete može biti izloženo jer su mnogi mediji korisni za edukativna iskustva za djecu. Elektronički mediji kao što su televizija, računalo i video igre korisni su za edukativna iskustva djece, no važno ih je kontrolirati kako oni ne bi kontrolirali dijete (Apel i Masterson, 2004: 113).

7.2. Utjecaj televizije

Ispitivanja su pokazala kako je televizija najzastupljeniji medij među djecom, a količina gledanja televizije je u prosjeku dva do tri sata dnevno (Ilišin, Marinović Bobinac, Radin, 2001).

Djeca su aktivni televizijski gledatelji. Njihovi mali umovi su često zaokupljeni radnjama i likovima u serijama i emisijama koje gledaju. 1949. godine, deset godina nakon što je postala dostupna javnosti, televizija je bila prisutna samo u 2% kućanstva, a danas je prisutna u 98% kućanstava. Prosječno suvremeno dijete gleda televiziju otprilike 24 sata tjedno, a djeca koja imaju televiziju u svojoj sobi je gledaju još i više. Izuzevši spavanje, djeca provode više vremena pred televizijom nego baveći se drugim aktivnostima. Televizija ima i neke pozitivne učinke na jezični razvoj djeteta, ali naravno može dovesti i do neželjenih posljedica (Apel i Masterson, 2004: 115).

7.3. Pozitivni učinci televizije na razvoj jezika

„Djeca vole raspravljati o tome što gledaju i mogu prepoznati neke predmete i zbivanja na televiziji kao zastupanje tih predmeta i zbivanja u njihovom vlastitom životu“ (Apel i Masterson, 2004: 115). Televizija u nekim slučajevima može služiti i kao zamjena za pokretne slikovnice.

Istraživanja koja su proveli stručnjaci za dječji jezik proučavali su tip jezika koji se koristi u dječjim emisijama kao što su nekad bile *Ulice Sezam*, *Muppet show* i *Teletubbies* te su došli do saznanja da se u tim emisijama upotrebljavaju poticajni govorno – jezični modeli, poznati kao govor usmjeren na dijete. Upravo kao što se roditelji služe primjerenim govorom u razgovoru sa svojim djetetom, isto rade i glumci (Apel i Masterson, 2004: 115).

Jedan od najboljih primjera gdje je zastupljeni primjereni govorno – jezični model je dječja emisija *Teletubbies*. Svaka epizoda nudi riječi koje su poznate dječjoj publici. Kada glumci govore, služe se sporim, laganim govorom, dok se informacija nudi u skraćenom obliku i ponavlja se dvaput. Radnje i predmeti se prezentiraju u “sada i ovdje”. Struktura rečenice u takvim emisijama vrlo je jednostavna, slična načinu na koji govore djeca (Apel i Masterson, 2004: 115) .

U današnje vrijeme sve je više emisija koje imaju primjereni govorni – jezični model, primjer takve je: Arthur – slušajući dijaloge između članova obitelji i prijatelja u ovom crtiću djeca uče kako razvijati komunikaciju i zdrave međuljudske odnose s drugim osobama, bez obzira na različite karaktere i interese. Radnja i dijalozi bave se važnim temama za djecu kao što su prijateljstvo, školovanja, vršnjačko nasilje. Svaka epizoda je prezentirana na zabavan i poučan način (Hrnjić Kuduzović i Čičkušić, 2020).

U članku na mrežnoj stranici <https://mommywize.com/article/10-cartoons-for-developing-language-skills-in-kids/> (Pristupljeno 16.rujna 2022.) Mommy Wize autori navode kako dječje emisije *Dora istražuje*, *Peppa Pig*, *Mickey Mouse Klub* i *Phineas i Ferb* također potiču govor kod djece. Mickey Mouse postoji već dugi niz godina, a ipak je šarmantan, privlačan i informativan, posebno u smislu učenja jezika i interakcije. Emisija uključuje Mickeya i njegove prijatelje koji se suočavaju s različitim problemima u vezi oblika, boja, brojeva itd. te ih interaktivno rješavaju tražeći odgovore od gledatelja. U dječjoj emisiji *Dora istražuje* koju se prije često moglo gledati na Novoj TV, a sada je dostupna online, djevojčica Dora kreće u razne pustolovine sa svojim prijateljem majmunom, kartom koja uvijek pokazuje kojim putem trebaju ići i torbom u kojoj se uvijek nalaze stvari potrebne za pustolovinu. U svakoj pustolovini Doru i njene prijatelje ometa lisica koja uvijek stvara razne spačke kako ne bi došli do cilja. Dora postavlja pitanje gledateljima, pomaže djetetu da razumije i shvati jezik te izravno prenese svoje misli. Po istoimenoj emisiji napravljen je poučan film za djecu *Dora i izgubljen zlatni grad*. Jezik u emisiji *Peppa Pig* vrlo je jednostavan te je zato pogodna i za najmlađe. Peppa zajedno sa svojim prijateljima ima pustolovine u školi, vrtiću, kod doktora, kod zubarara. U emisijama se prikazuje jako puno životinja, pa tako djeca uz učenje novih riječi mogu također oponašati zvukove životinja; zeca, krave, ovce, mačke, zebre.

Svaki sadržaj koji nudimo djetetu potrebno je dobro procijeniti te vidjeti je li razvojno primjeren djetetu, tako dakle treba izbjegavati emisije namijenjene odraslima. Gledajući takve serije dijete će se nasmijati kada jedan lik proganja drugoga ili kada stalno neki nespretnjaković upada u nevolje. Međutim, od takvih emisija je malo koristi za razvoj govorno – jezičnih vještina jer jezik koji se u njima upotrebljava nije prikladan za djecu. (Apel i Masterson, 2004: 116).

Televizija također može biti korisna za razvoj djetetove pozitivne maštovite igre. Igranje je važna vještina nerazdvojno povezana s razvojem jezika. Djeca često glume likove iz svojih omiljenih crtića, oponašaju pokrete, glasove i time obogaćuju svoju igru. Pomoću raznih televizijskih tema mogu obogatiti igru s vršnjacima, mogu preuzeti ulogu glavnog lika, krenuti u neku pustolovinu, proširiti granice svojih iskustva iz prošlosti, izazivati sami sebe na isprobavanje novih radnji ili načina igre. Dakle treba izbjegavati emisije namijenjene odraslima (Apel i Masterson, 2004; 117). Djeca se često znaju zajedno uključiti u igru koja se temelji na nekom crtiću koji su gledali, zajednička tema im produbljuje igru pa tako mogu promijeniti redoslijed radnje, dodati likove u priču ili ih maknuti (Apel i Masterson, 2004; 118).

„Televizija može utjecati na djetetov stav i ponašanje prema drugoj djeci – pripadnicima drugih kulturalnih i jezičnih sredina“ (Apel i Masterson, 2004; 119). Rezultati dobiveni istraživanjem u kojem se proučavalo s kime se djeca žele igrati nakon gledanja serije u kojima sudjeluju djeca iz različitih nacionalnih/kulturalnih sredina navode kako odmah po završetku takve serije djeca biraju partnera za igru iz bilo koje kulture, vlastite ili druge (Apel i Masterson, 2004; 119). Dakle, slušajući jezike i dijalekte koji se razlikuju od njihovog vlastitog, djeca imaju koristi, kako u društvenom, tako i u jezičnom razvoju. Televizija pozitivno utječe na jezične vještine djece koja uče drugi jezik. Djeca koja gledaju strane televizijske programe mogu naučiti nešto od stranog jezika putem tog medija (Apel i Masterson, 2004; 120).

Primjer dječje emisije za učenje engleskog jezika je *Martha Speaks*, poučna serija o psu koji nakon što pojede juhu od abecede nauči govoriti. U ovoj emisiji djeca uče nove riječi, a svaka epizoda sadrži riječi iz rječnika objašnjene prije i poslije epizode. Riječi se ponavljaju tijekom cijele epizode kako bi djeca lako zapamtila i naučila ih koristiti.

7.4. Negativni učinci televizije na razvoj jezika

Jedno je istraživanje pokazalo da su djeca koja su samo 15 minuta dnevno gledala razvojno prikladne emisije imala bolje jezične vještine od djece koja su dulje vremena dnevno gledala "manje sofisticirane" stvari, poput crtanih filmova. Dakle, dulje gledanje televizije, zajedno s gledanjem razvojno neprimjerenih programa, može rezultirati lošijom jezičnom situacijom od optimalne (Apel i Masteron, 2004; 121).

Mala djeca neće uvijek jasno razlikovati što gledaju na televiziji od stvarnog života. U dobi od tri godine djeca ne shvaćaju da to što gledaju na televiziji ne postoji u stvarnosti. „Na primjer, mogu pretpostaviti da zemlja *Teletubbies* uistinu postoji. Također, mala je vjerojatnost da ih likovi s televizije ne mogu čuti ili razgovarati s njima“. Time se zaključuje da su mala djeca sklona vjerovati da je to što je na televiziji stvarno (Apel i Masteron, 2004; 121).

Djeca koja gledaju sadržaje u kojima je mnogo sukobljavanja ili agresije, sklonija su oponašati takvo ponašanje u društvenim interakcijama. Djeca ne razumiju uvijek "cjelovitu" sliku ili radnju priče. Umjesto toga, više se usmjeravaju na izolirane incidente unutar priče. Gledajući priče koje sadrže scene nasilja, djeca su sklona pamtili te određene događaje, a ne cjelovitu priču i zatim oponašaju taj isječak. Kako sukob i nasilje u emisijama mogu utjecati na razvoj dječjeg jezika? Postoji mogućnost da dijete neće imati probleme s usvajanjem teških riječi ili povezivanjem misli u kompleksnije rečenice. Međutim, moguće je da su djeca koja gledaju nasilje na televiziji i zatim ga oponašaju u stvarnim situacijama, ograničena u okruženju s vršnjacima (Tko bi se volio igrati s agresivnim vršnjakom?). S obzirom na to, interakcija s vršnjacima se smanjuje, a samim time i jezični razvoj (Apel i Masteron, 2004; 121)

Nepravilno i pretjerano gledanje televizije može utjecati na djetetov društveni i jezični razvoj na mnogo negativnih načina. Međutim gledajući razvojno primjerene televizijske emisije djeca mogu učiti nove jezične vještine i primjenjivati one koje već posjeduju.

8. PANDEMIJA

Pandemija bolesti COVID-19 najveća je biopsihosocijalna kriza s kojom se svijet ikada suočio, a ujedno i “neplanirani psihološki eksperiment u prirodnim uvjetima na velikim uzorcima, pri čemu se rezultati mogu vidjeti dok kriza još traje” (Vulić-Prtorić, 2021: 447).

Prvi put se bolest pojavila u kineskom gradu Wuhanu, a uslijed ubrzanog širenja diljem svijeta, u ožujku 2020. godine Svjetska Zdravstvena Organizacija je proglasila pandemiju. Virus je u ožujku, travnju i svibnju 2020. godine uzrokovao izvanrednu situaciju u kojoj su uvedene dodatne zaštitne mjere i mjere opreza kako bi se širenje bolesti spriječilo. Izvanredna situacija donijela je svima nove i neočekivane promjene, djeca i odrasli bili su primorani ostati u svojim domovima izbjegavajući socijalne kontakte i odlaske na mjesta na koja su inače odlazili (crkva, kino, kazalište, muzeji). Škole su se zatvorile i nastavu nastavile provoditi lekcijama putem televizijskih ekrana te virtualnim video lekcijama, pod eksperimentalnim programom *Škole za život*, dok su dječji vrtići promijenili način rada. Ovisno o potrebama, dječji su vrtići organizirali dežurstva za djecu roditelja kojima je zbog njihova posla predškolska ustanova u tom trenutku bila neophodna. Odgojno-obrazovni rad za djecu koja su ostala kod kuće nastavili su provoditi virtualno, putem društvenih mreža (Facebook, WhatsApp, Viber, Zoom) i internetskih stranica svoje ustanove. Odgajateljice su slale razne likovne zadatke sa dostupnim materijalima kod kuće, vježbe za razgibavanje tijela, sastavljale su razne poučne priče, poticale djecu na razne istraživačke aktivnosti (Bistrić, 2021).

Veliku ulogu osim odgajatelja imali su i roditelji, iako je većina djece bila na početku izgubljena, zajedno sa svojim roditeljima, zbog novonastale situacije javile su se i pozitivne posljedice jer su više vremena provodili kao obitelj kroz različite aktivnosti. Nekolicina roditelja je i za vrijeme pandemije bila okupirana obavezama pa su tako za vrijeme posla djecu ostavili ispred malih ekrana. Kroz pandemiju je uvelike porasla uporaba medija, a ponajviše televizora. Bistrić (2021) u članku *Televizija u životima djece predškolske dobi i njihovih obitelji prije i za vrijeme prve faze COVID – 10 virusa* iznosi istraživanje koje je provedeno na području cijele Hrvatske. Anketiranjem 1121 roditelja predškolske dobi ispitalo se o provođenju slobodnog vremena djece. Dobiveni rezultati pokazuju kako se promijenio način provođenja slobodnog vremena

djece predškolske dobi tijekom prvog vala bolesti COVID-19. Većina djece (97%) predškolske dobi svoje slobodno vrijeme tijekom prve faze COVID-19 virusa provodila je uz medije, u prvom redu gledajući televiziju, u slobodnoj igri i igrajući društvene igre s obitelji, a manje su vremena provodila u sportskim aktivnostima, u igri na otvorenom te pokretnim igrama. Većina djece je i za vrijeme pandemije najčešće gledala crtane filmove, a najmanje igrane filmove, vijesti, informativno-politički program, zabavni i sportski program. Što se tiče vremena koje su proveli ispred malih ekrana, roditelji su se izjasnili kako su djeca prije COVID-19 virusa provodila u prosjeku do jedan sat dnevno ispred televizijskih ekrana, a tijekom prve faze COVID-19 virusa sat i pola dnevno. U anketi su navedeni i načini na koje je prva faza bolesti COVID-19 utjecala na predškolsko dijete, pa tako od 40,1% roditelja predškolske djece koji su odgovorili na ovo pitanje, njih četvrtina smatra kako su djetetu tijekom prvog vala bolesti najviše nedostajali prijatelji, socijalni kontakti i dječji vrtić. Emocionalne promjene i promjene u ponašanju kod svog djeteta uočio je svaki peti roditelj. Kod 5,3 % djece pojavio se osjećaj uznemirenosti, straha i nemoći, dok je 4,6 % ispitanika uočilo psiho-fizičke promjene kod svog djeteta u vidu promjene ritma spavanja, oscilacija u težini, regresije i fizičkih pokazatelja stresa.

9. ISTRAŽIVANJE

U svrhu izrade završnog rada napravilo se istraživanje o *Korištenju elektroničkih medija kod djece predškolske dobi za vrijeme pandemije*. Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću "Ružica" u Goričanu (Međimurje). U istraživanju su sudjelovala djeca iz dviju odgojnih skupina „Vjeverice“ i „Bubamare“.

9.1. Cilj istraživanja

Cilj mog istraživanja bio je odgovoriti na pitanje koje medije su djeca koristila za vrijeme pandemije, koje su sadržaje najčešće gledali na elektroničkim uređajima za vrijeme pandemije te usporediti vremena koja su provodili na elektroničkim uređajima prije pandemije, za vrijeme pandemije i sada. Također je odgovoreno s kime su najčešće provodili vrijeme ispred malih ekrana i jesu li razgovarali s nekim o odgledanom sadržaju.

9.2. Sudionici

U istraživanju su sudjelovala djeca iz odgojnih skupina „Vjeverice“ i „Bubamare“. Dob djece u obje skupine je od 5 do 7 godina i nema djece s posebnim potrebama. U skupini „Vjeverice“ sudjelovalo je 25 djece, a u skupini „Bubamare“ 10 djece. Ukupno je ispitano 35 djece.

9.3. Metode, postupci i instrument istraživanja

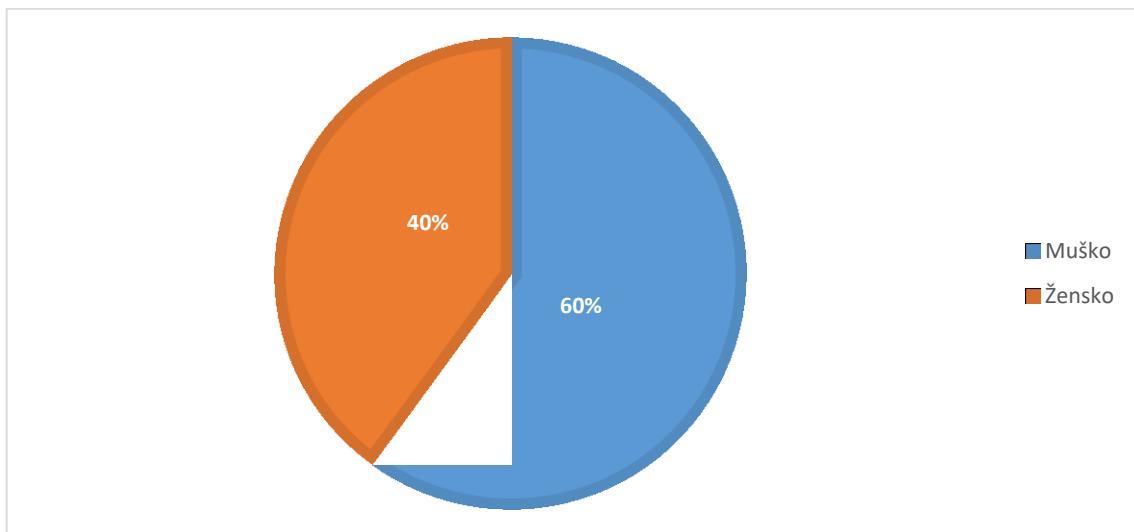
Ovaj istraživački rad osmišljen je s obzirom na trenutnu situaciju s pandemijom i virusom COVID – 19. Za izvedbu ovog istraživanja sastavljen je anketni upitnik koji je formiran u Google obrascu. Anketa je anonimnog tipa i sastoji se od 11 pitanja:

1. Spol djeteta
2. Jesi li za vrijeme pandemije koristio/la neke od navedenih elektroničkih uređaja?
3. Što si od navedenog najčešće gledao/la na elektroničkim uređajima za vrijeme pandemije?
4. Koje sadržaje si najčešće gledao/la za vrijeme pandemije?
5. Koliko vremena dnevno si provodio/la na elektroničkim medijima prije pandemije?
6. Koliko vremena dnevno si provodio/la na elektroničkim medijima za vrijeme pandemije?
7. Koliko vremena dnevno provodiš sad na elektroničkim medijima?
8. Jesi li za vrijeme pandemije više vremena provodio/la igrajući se igračkama ili na elektroničkim uređajima?
9. S kime si najčešće gledao/la crtiće za vrijeme pandemije?
10. Jesi li razgovarao s nekim o tome što si gledao/la?
11. Jesi li slušao/la radio za vrijeme pandemije?

Prvo pitanje odnosilo se na spol djeteta. Na četiri pitanja djeca su imala ponuđene odgovore *da*, *ne* i *ponekad* gdje su se morali izjasniti, dok je jedno pitanje bilo otvorenog tipa. Na 8. i 9. pitanje mogli su od ponuđenih odabrati jedan odgovor. Kako djeca ne mogu točno procijeniti koliko vremena provode uz neki elektronički medij, prije samog istraživanja zajedno smo odgledali crtić koji je trajao otprilike 40 minuta. Kako bih dobila odgovore na 4., 5. i 6. pitanje, svako sam dijete posebno

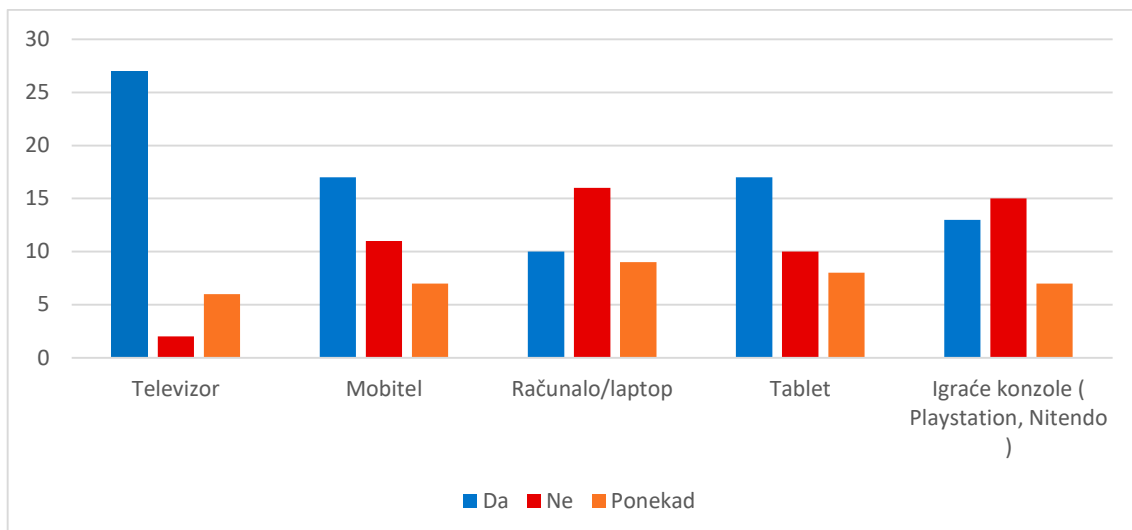
pozvala za stol i kroz razgovor došla do odgovora. Najprije sam se fokusirala na vrijeme korištenja elektroničkih medija prije pandemije. Dobila sam odgovore koji su varirali između *nisam provodio/la vrijeme na elektroničkim medijima* i *provodio/la sam više od 2 sata dnevno*. Zatim sam kroz daljnji razgovor analizirala je li se taj odgovor povećao ili smanjio za vrijeme pandemije i nakon nje.

9.4. Analiza rezultata istraživanja

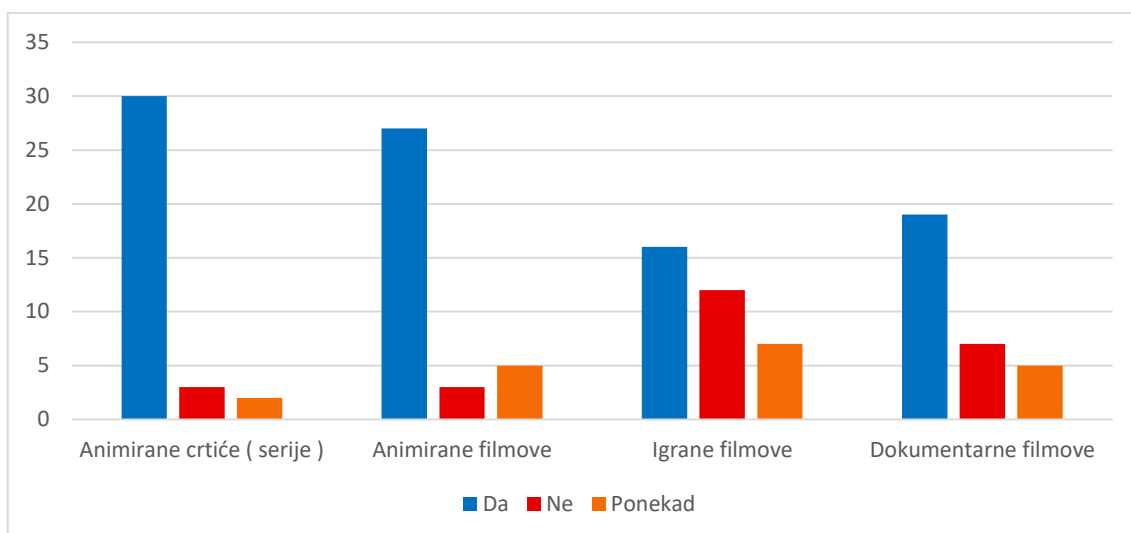
Graf 1. *Spol djece*

Prvo pitanje odnosilo se na spol ispitanika, odnosno djece. Od ukupno 35 djece koja su sudjelovala u ovom anketnom upitniku njih 21 je muškog spola, odnosno 60%, dok je djevojčica 14, odnosno 40%. U ovom istraživanju vidimo dominaciju muških ispitanika.

Graf. 2. *Korištenje elektroničkih uređaja za vrijeme pandemije*

Sljedeće pitanje odnosilo se na korištenje elektroničkih uređaja za vrijeme pandemije. Kroz teorijski dio rada naveli smo kako je upravo televizija najznačajniji medij u životu djece i kako se gledanje televizije tijekom pandemije povećalo. Pa tako analizom ankete dolazimo do zaključka da je najveći broj djece (77%) koristio televiziju, 6% ispitanika nije koristilo, a 17% ispitanika je koristilo povremeno. Sljedeći uređaj koji je bio navedeni je mobitel i 49% korisnika izjasnilo se da ga je koristilo , 31% nije, a 20% povremeno. Kroz razgovor tijekom ankete djeca su navela kako su im upravo roditelji dali mobitel na korištenje. Neki su igrali igrice, gledali videa na YouTube-u, slušali pjesmice. Od njih 35, osmero djece izjasnilo se kako kod kuće imaju svoj vlastiti mobitel. Što se tiče uporabe računala/laptopa, najviše ispitanika, odnosno njih 46% izjasnilo se da ih ne koriste, 28% da koriste, a 26% koriste povremeno. Tablet je u prethodnih par godina također postao sastavni dio kućanstva pa se tako 49% izjasnilo da su tablet koristili za vrijeme pandemije. Ostalih 51% djece izjasnilo se da su ga koristili povremeno ili ga nisu koristili. Igraće konzole kod ove populacije djece također su zastupljene, prema analizi podataka 37% djece ih je koristilo skoro svaki dan, 20% ponekad, a 43% djece ih nije koristilo ili nije nikad bilo u doticaju s navedenim uređajem. Djeca su većinom igraće konzole koristila uz prisutnost neke starije osobe; roditelja, braće, bratića i sestrična.

Graf 3. Najčešće gledani sadržaji za vrijeme pandemije

Iz rezultata prikazanih u grafu 3. vidljivo je da je 30 djece predškolske dobi, odnosno njih 87%, za vrijeme pandemije COVID-19 najčešće gledalo animirane crtane serije. 27 djece, odnosno njih 77%, gledalo je animirane filmove. Dokumentarci su također veoma zastupljeni pa je 16 djece, odnosno njih 54%, vrijeme u pandemiji provelo gledajući ih. Igrani filmove kod djece nisu baš zastupljeni pa ih je gledalo samo 46% djece, odnosno 19 djece.

Za pitanje koji su najčešće sadržaje gledali za vrijeme pandemije priložena je tablica s odgovorima :

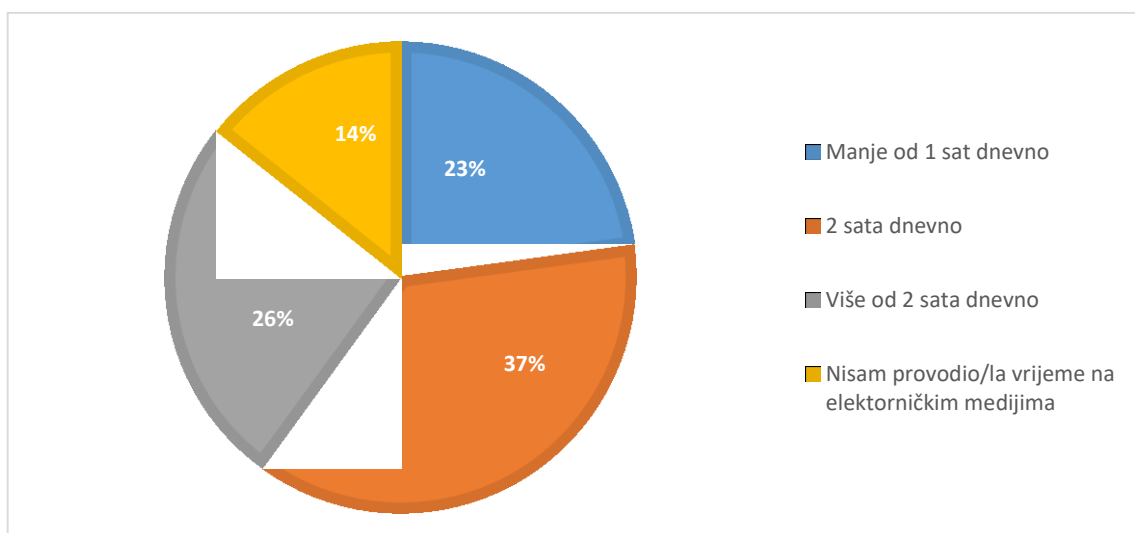
1. Najčešće sam gledala Zagu i Filipa i Janka Strižića preko televizora.
2. Gledao sam na laptopu Zagu i Filipa, Kralja lavova, Angry Birds, Malce i Trolove.
3. Najčešće sam gledao Pingvine s Madagaskara i Psiće u ophodnji, a znao sam pogledati i dokumentarce o ribama.
4. Gledala sam Mašu i Medvjeda, malu sirenu, Toma i Jerryja i doktoricu Pliško.
5. Nisam provodila puno vremena ispred televizora. Zнала sam pogledati crtiće na Juhuhu, a najdraži mi je Mišo i Robin.
6. Najčešće sam gledala Zagu i Filipa, Elsu i Anu (Snježno kraljevstvo), Shreka, Male leteće medvjediće, Kralja lavova, Spužva Boba, Čudnovate zgrade šegrta Hlapića i Encanto: Naš čarobni svijet.
7. Nisam gledao previše crtića i filmova, samo kad sam bio kod djeda sam

znao gledati traktora Toma i dokumentarce o životinjama.
8. Gledao sam Raya i posljednji zmaj, 101 Dalmatinac, Encanto: Naš čarobni svijet, Tom i Jerryja, Malce, Obitelj Adams, Croods 2, Spider- Mana, PJ Masks, Harry Pottera i Braću Kret.
9. Gledao sam na televizoru Pseću patrolu, PJ Masks, Malce, Janka Strižića, Sam u kući, Ježevu kućicu, Ružno pače, Stuart Mali, Dama i skitnica, Angry Birds, Bambi, Priču o gračkama i Trollove.
10. Gledao sam većinom crtiće na Rtl kockici, 101 Dalmatinera, Pepu Praščić, Malog šefa, Pčelicu Maju, Snježno kraljevstvo.
11. Jako rijetko sam gledala crtiće i filmove, jedno što sam gledala su pustolovine Janka Strižića i Hu hu.
12. Gledala sam jako puno toga, Trollove, Spužva Boba, filim Peter Rabbit, Hu hu, Ritu i Krokodila, Vlak dinosaura, Encanto, Wings of Life, PJ Masks i Obitelj Adams.
13. Najčešće sam gledao Jana i pirate iz Nigdjezemske, Psiće u ophodnji, Zak Storma, Alvina i vjeverice, Hulka, Hotel Transilvanija i Kako je Gru ukrao mjesec.
14. Auti, Spider-man, Malci, Psići u ophodnji, Merida hrabra, Čudovišta iz ormara i Tom i Jerry.
15. Gledao sam dokumentarce o životinjama i biljkama, Stopaliće, Malce, Kralj lavova i A je to.
16. Najčešće sam gledao na TV-u Zagu i Filipa, Pingvine s Madagaskara, Psiće u ophodnji i PJ Masks.
17. Gledala sam 101 Dalmatinera, Pepeljugu, Snjeguljicu, Janka Strižića i dokumentarac o kornjačama.
18. Tu i tamo sam znala pogledati Pčelicu Maju, Pepu Praščić, Hu hu i Vlak dinosaura. Od filmova sam gledala Encanto.
19. Ja sam gledao Malce, Braću Kret, Priču o igračkama, Psiće u ophodnji, Zaka Storma i Tajni život ljubimaca.
20. Većinom sam s djedom i bakom gledao dnevnik i crtiće na Juhuhu.
21. Gledao sam Jana i pirate iz Nigdjezemske, Psiće u ophodnji, Malce, Whee Wheels i Tom i Jerryja. Sa sestrom sam još gledao film Čarobnjak iz Oza i Harry Pottera.

22. Najviše sam gledala Zagu i Filipa, Male leteće medvjediće, Spužva Boba, Mašu i medvjeda, Veselu farmu, Oggy i žohare i Hu hu.
23. Gledao sam Angry Birds, Moto Fighters, Malce, A je to i ovce (Janka Strižića) i dokumentarce o pingvinima i ribama.
24. Mi doma nemamo televizor pa ga gledam samo kad sam kod bake i djeda. Najčešće gledam psiće u ophodnji i traktore.
25. Gledala sam sa mamom Sam u kući i Beethovena, a sama najčešće crtiće na Juhuhu, Rtl kockici i Nickelodeonu.
26. Gledala sam Snjeguljicu i Trnoružicu, Oggy i žohare, Veselu farmu, A je to, Loleka i Boleka, Bambija, Trolove i traktora Toma.
27. Nisam ništa gledala jer doma imam zabranu gledanja jer sam onda ovisna o mobitelu i televizoru, znala sam ponekad pogledati sa mamom i tatom dokumentarce o prirodi.
28. Gledao sam jako puno toga: Harry Pottera, čarobnjaka iz Oza, vragolastog Denisa, vatrogasca Sema, PJ Masks, Angry Birds, kako je Gru ukrao mjesec, Tom i Jerry, Psiće u ophodnji, Kralja Lavova, Zaka Storma i video o avionima i autima.
29. Najčešće sam gledao Pingvine s Madagaskara, Spider-mana, Wall-e, Aute, PJ Masks, Tom i Jerry, Zaka Storma, Zagu i Filipa i A je to.
30. Mama mi je znala staviti u vrtu pod zvijezdama i Janka Strižića.
31. Gledala sam Elsu i Anu, Shreka, Mašu i medvjeda, Vragolastog Denisa, Psiće u ophodnji, Alvina i vjeverice, Hu hu i Mišu i Robina.
32. Gledala sam na televizoru kod bake crtiće na Juhuhu i Nickelodeonu. Najviše sam gledala Elsu i Anu, Male leteće medvjediće, 101 Dalmatinera i Avanture neustrašivog Teda.
33. Gledao sam emisije o oranicama i traktorima. Od crtića sam gledao PJ Masks, Moto Fighters, Bakugane i Psiće u ophodnji.
34. Gledao sam Malce, Scooby-Doo, Harry Pottera, Sam u kući, Pingvine s Madagaskara, Trolove i Pepu Praščić.
35. Većinom sam gledao dokumentarce o mačkama i psima i crtiće na Rtl kockici.

Djeca su u anketi navela veliki broj sadržaja koje su gledali tijekom pandemije. Najgledaniji su bili animirani crtici i filmovi. Najčešći animirani crtici koje su djeca navela su: Peppa Pig, Janko Strižić, Tom i Jerry, Pingvini s Madagaskara i Psići u ophodnji. Navedeni crtici primjereni su dječjem uzrastu, puni su komičnih događaja koji prate glavne likove, a iz svake epizode može se naučiti neka nova lekcija. Animirani filmovi koje je većina djece navela su: Malci, Kralj Lavova i Encanto. Dokumentarci se sve češće koriste kao materijali za stjecanje novih znanja pa se tako najčešće gledaju životi divljih i domaćih životinja, obrađivanje zemlje strojevima, a također se uče kultura i običaji određenog naroda. Nadalje što se tiče igranih filmovi, djeca nisu pokazala veliko zanimanje za njih jer tamo glume pravi glumci, a ne animirani likovi. Kod animiranih filmova prevladava puno boje, likovi su prilagođeni dječjoj populaciji, mogu izgledati potpuno neobično i sadržaj je prilagođeni mlađoj djeci, dok je tematika igranih filmova u većini prilagođena za stariju publiku. Djeca igrane filmove većinom gledaju uz pratnju odrasle osobe koja im prevodi ako film nije sinkroniziran. Od igranih filmova djeca su navela Harryja Pootera, Sam u kući i Spider-Mana. Od televizijskih programa najzastupljeniji su: Juhuhu, Rtl Kockica i Nickelodeon koji nude veliki izbor edukativnih i zabavnih crtica i pjesmica namijenjenih za sve dobne skupine djece.

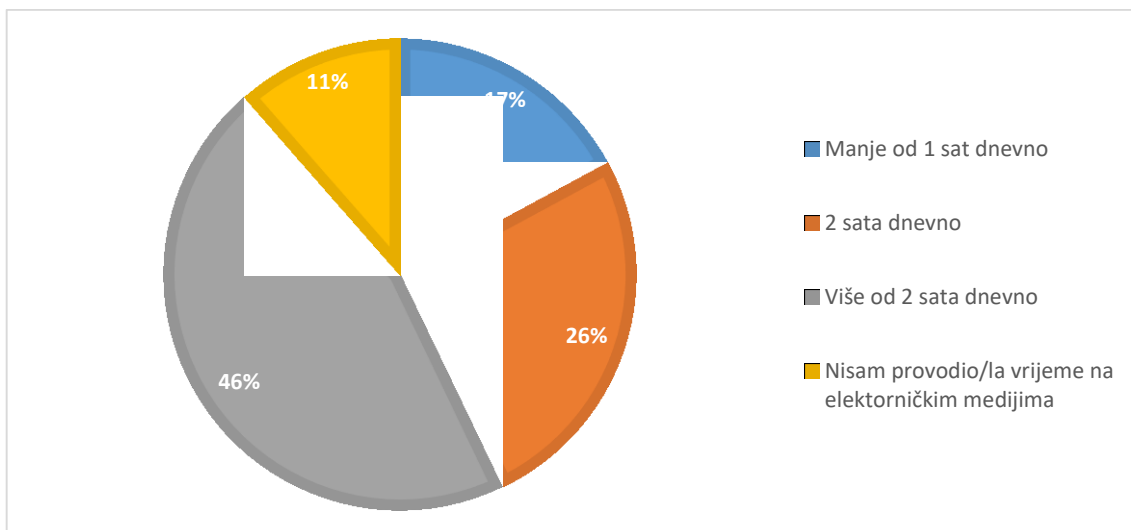
Graf 4. *Vrijeme provedeno na elektroničkim medijima prije pandemije*

Djeca su prije pandemije puno više vremena provodila vani, sudjelovala u aktivnostima na otvorenom, posjećivali su svoje prijatelje, bake i djedove. Znali su

otići u kino, muzeje, na predstave, utakmice, rođendane i slično. No djeca su vrijeme provodila i uz ekrane. Za određivanje vremena koje su djeca provela uz elektroničke medije poslužio nam je odgledani crtić u trajanju od 40 minuta, pa se tako vrijeme korištenja medija podijelilo na:

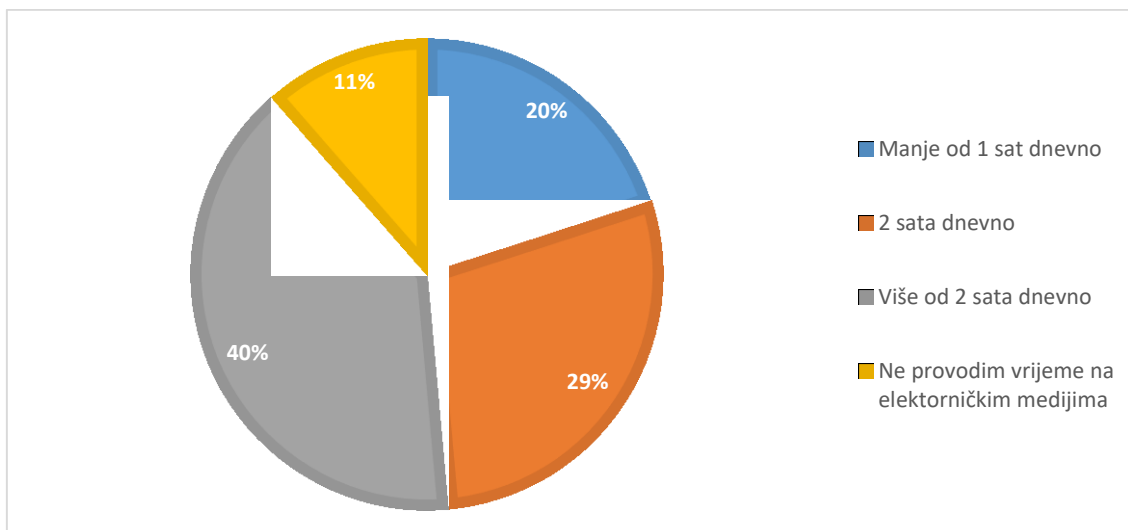
- a) Manje od sat vremena – djeca koja su uz ekran bila manje od trajanja crtića ili otprilike toliko koliko je trajao crtić. Djeca su također navela da kod kuće medije koriste malo, većinom kad se probude ili prije spavanja.
- b) 2 sata dnevno – djeca koja su provela vrijeme uz ekrane više nego je trajao crtić, ali ne opet previše. Navela su da znaju koristiti medije kada dođu kući iz vrtića, da znaju odigrati igricu ili pogledati video na internetu, ali da opet imaju ograničenje koje su im postavili roditelji.
- c) Više od 2 sata dnevno – djeca koja su se izjasnila da su uz medije cijeli dan, da nakon dolaska iz vrtića mogu slobodno koristiti medije. Što se tiče kontrole roditelja, kod pojedine djece roditelji su znali pogledati sadržaj koji djeca gledaju, dok pojedini nisu vodili brige o tome.
- d) Nisam provodio/la vrijeme na elektroničkim uređajima – djeca koja rijetko, gotovo nikad ne koriste elektroničke medije. Znajuu pogledati određeni sadržaj u vrtiću ili kad su na čuvanju kod nekoga (bake, djedovi, rođaci).

Tako dolazimo do podatka da je najviše djece, njih 13 (37%), pred ekranima provelo do 2 sata dnevno. Više od dva sata dnevno pred ekranima je provelo 9 djece, odnosno njih 26%. Manje od sat vremena uz elektroničke medije provelo je 8 djece, njih 23%, a samo njih 5, odnosno 14% nije provodilo vrijeme uz elektroničke uređaje prije pandemije.

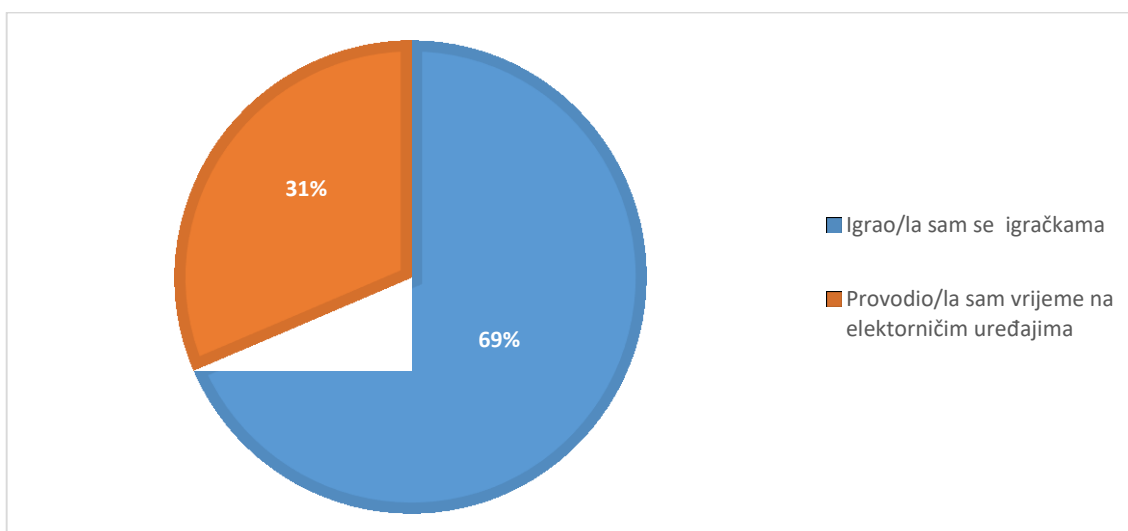
Graf 5. *Vrijeme provedeno na elektroničkim medijima za vrijeme pandemije*

Vrijeme pandemije bilo je izazovno za sve. Ubrzo nakon početka pandemije uslijedio je „lockdown“ (zatvaranje) koji je zahvatio cijeli svijet, pa tako i Hrvatsku. Zbog zatvaranja škola i dječjih vrtića većina djece je bila primorana ostati kod kuće pa se tako povećalo i korištenje elektroničkih medija. Roditelji koji su radili od kuće često su znali dijete zaokupiti mobitelom, televizorom, tabletom kako bi dovršili posao, bake i djedovi često nisu obraćali pažnju na sadržaj koji dijete gleda. Analizirajući anketu dolazi se do podataka da se povećao broj djece koja su ispred ekrana provodila više od dva sata dnevno. Dakle s 9 (26%) djece prije pandemije, broj se povećao na 16 (47%). 26% djece, odnosno njih 9 ispred ekrana provelo je do dva sata dnevno, a 17% djece, odnosno njih 6 manje od sat vremena. Smanjio se i broj djece koja nisu provodila vrijeme uz elektroničke medije na 11%. Online igre, društveni mediji i programi za video-chat pružali su djeci mogućnost da se povežu i igraju sa svojim prijateljima, roditeljima i rođacima dok su bili u izolaciji.

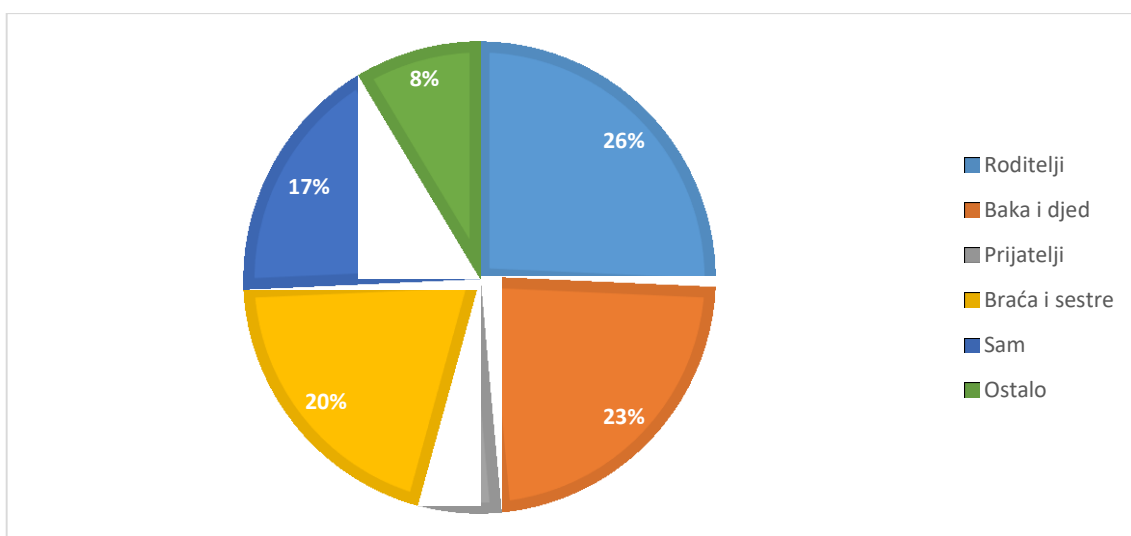
Graf 6. Sadašnje provođenje vremena na elektroničkim uređajima

Kako je anketa provedena u srpnju 2022. godine kada je situacija s COVID-19 bila smirenija, većina djece vratila se svojim uobičajenim aktivnostima. Smirenjem situacije započeli su treninzi, izleti, druženje s prijateljima. Prema podacima iz grafa 6. vidimo da i dalje veliki broj djece provodi vrijeme uz elektroničke medije. Najviši broj djece, njih 14 (40%) uz elektroničke medije provodi više od dva sata dnevno. 29% djece, odnosno njih 10 ispred ekrana provodi dva sata dnevno, a 7 djece, njih 20% prevode manje od sat vremena. Broj djece koja ne provode vrijeme uz elektroničke medije ostao je isti kao i za vrijeme pandemije, pa tako medije ne koristi 4 djece, odnosno njih 11%.

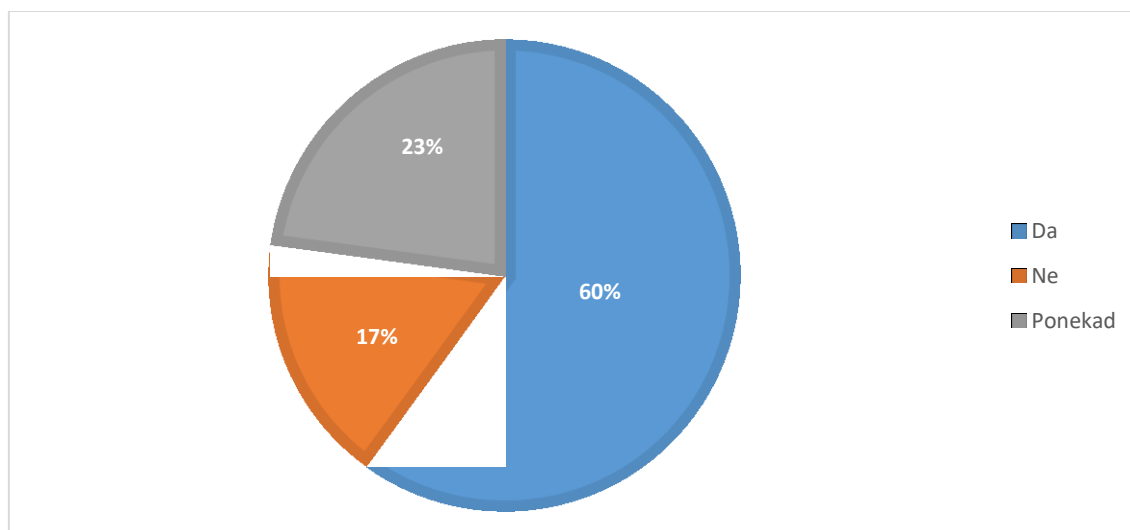
Graf 7. Korištenja igračkama i medija za vrijeme pandemije

U prethodne dvije godine (2020.-2022.) kako se moglo vidjeti iz prethodnih analiza, elektronički mediji bili su dječja svakodnevica. Unatoč tome, 69% djece, odnosno njih 24 odgovorilo je da su za vrijeme pandemije više vremena provodili igrajući se igračkama nego uz ekrane. Preostala djeca (31%) radije su vrijeme provodili uz elektroničke medije; većinom su to djeca koja su za vrijeme pandemije provodila više od dva sata uz ekrane.

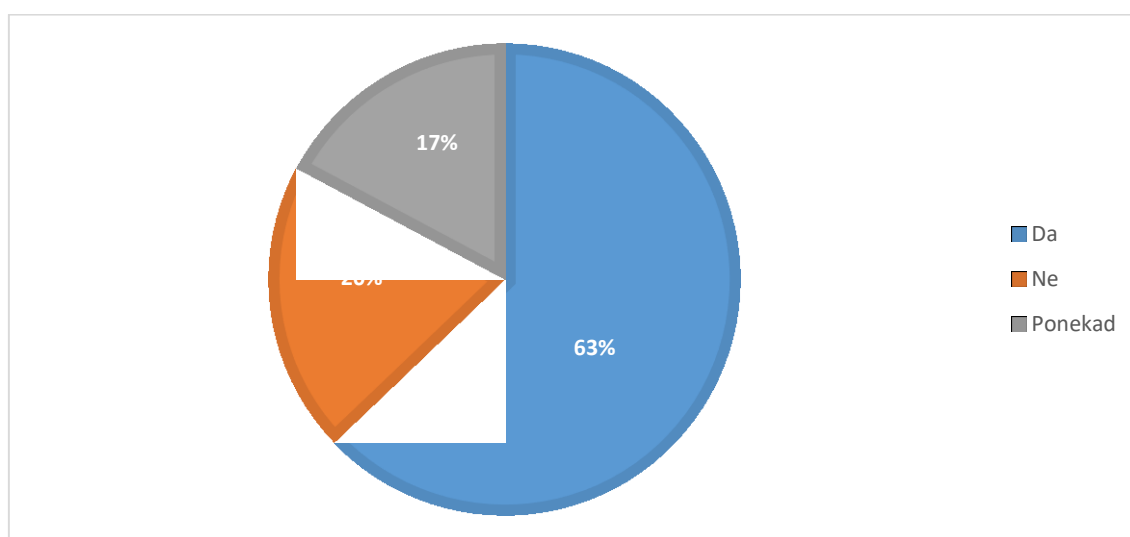
Graf 8. Način gledanja crtića za vrijeme pandemije

Na pitanje s kime su najčešće gledali crtiće za vrijeme pandemije 26% djece izjasnilo se da ih je gledalo uz roditelje, 23% uz bake i djedove, 20% uz braću i sestre. Nadalje, 17% djece ispred ekrana je bilo samo, uz prijatelje crtiće je gledalo 8% djece, a 6% s nekim drugim (bratići i susjedi).

Graf 9. *Razgovor o odgledanom sadržaju*

Razgovor je za djecu veoma važan. Djeca vole iznositi svoja mišljenja i stavove o određenoj temi. Tako i nakon odgledanog crtića, dokumentarca ili filma djeca vole sa svojim roditeljima, bakom i djedovima, braćom ili prijateljima porazgovarati o nekoj radnji, likovima. 60% djece nakon odgledanog sadržaja popriča o svojim doživljajima, dok 40% razgovara ponekad (23%) ili ne razgovara (17%).

Graf 10. *Navike slušanje radija za vrijeme pandemije*

63% djece za vrijeme pandemije slušalo je radio. Kroz razgovor djeca su navela kako su većinom slušali Narodni radio i Antenu Zagreb, te Studio M gdje je jednom tjedno dječja emisija „Ciciban“. Znali su slušati dječje pjesmice preko CD-a i za vrijeme putovanja u autu roditelji su im stavljali dječje pjesmice. Od preostale djece 20% izjasnilo se da je radio slušalo ponekad, a 17% nije imalo navike slušanja radija.

10. ZAKLJUČAK

Današnja djeca od najranije dobi odrastaju uz digitalne medije te ih se s razlogom naziva digitalnim urođenima. Kada objedinimo rezultate na jednome mjestu, situacija u vrijeme pandemije i sada dovela je do povećanja korištenja elektroničkih uređaja. Također zabrinjava i situacija da mala djeca sve više koriste mobitele, tablete i igraće konzole. U anketi se 40% djece izjasnilo da o odgledanom sadržaju ne razgovaraju s odraslima, što je također zabrinjavajuće jer je sve više sadržaja puno nasilja, neprimjerenih scena i riječi za djecu. Djeca predškolske dobi su u vrijeme pandemije najviše vremena provodila ispred televizora (77%) što se moglo i pretpostaviti jer je televizija najrašireniji mediji. Što se tiče pametnih telefona, od 35 djece osmero se izjasnilo da kod kuće imaju svoje mobitele, a ostali koriste telefone svojih roditelja što dovodi do pitanja primjerenosti sadržaja i aplikacija djeci na tim istim uređajima. Naime, djeca te dobi nisu svjesna rizika na internetu i općenito razumijevanja virtualnog svijeta. Mediji su važni u životima djece predškolske dobi, no ona još uvijek jednako rado odabiru igranje s igračkama i druženje s drugom djecom i roditeljima.

Po mome mišljenju digitalni sadržaji mogu biti korisni zbog zabave i opuštanja, komunikacije i razvoja kreativnosti učenja i dobivanja informacija. Iako online aktivnosti mogu potaknuti kreativnost, maštu i igru kod djece, trebamo biti posebno oprezni zbog činjenice da djeca na njima mogu pronaći i brojne neprimjerene sadržaje, čak i na stranicama koje su namijenjene isključivo djeci.

Roditeljima također pripada važna uloga i odgovornost, oni su ti koji moraju odlučiti o korištenju, to jest uporabi medija u kući i u obitelji. „Odlučivanje“ u ovome smislu znači planiranje, razgovor, (strogo) ograničavanje vremena koje djeca posvećuju medijima, raspored uporabe medija, pronalaženje (novih) načina zabave u obitelji, ali i isključivanje nekih medija u potpunosti i/ili povremeno. Kako bi se približili djeci i spoznali njihove interese vezane uz medije, ključna je komunikacija i zanimanje za dijete te one medijske sadržaje koje ono želi gledati. Važno je da roditelji zajedno s djecom pogledaju njihovu omiljenu emisiju ili odigraju omiljenu igricu kako bi spoznali sadržaj te potom kroz razgovor upućivali na pozitivne, odnosno negativne aspekte sadržaja. Roditelji i odgajatelji moraju preuzeti odgovornost, jačati svoje kompetencije

na području medijske i računalne pismenosti jer je to nužan preduvjet medijskog opismenjavanja djece (Duran, Maček, Koprivnjak, 2019).

Mediji utječu i na zdravlje djece. Važni su za utjecaj na tjelesni razvoj djece jer može doći do pretilosti zbog pretjeranog sjedenja ispred televizije i ostalih medija te anoreksije koju djeci mogu prezentirati razni mediji. Također su važni i za socijalno-psihološki razvoj djece jer je djeci važan kontakt s vršnjacima i razgovor s odraslim osobama koje bi ih odgajale, uputile i naučile o životu i ponašanju te emocionalni razvoj kako bi djeca mogla prepoznati pozitivne i negativne emocije i načine kako ne nositi s njima.

“Zadaća odraslih je osvijestiti djecu i mlade o odgovornosti, razboritosti, umjerenosti i mudrosti u korištenju medija kako bi im u odrastanju oni bili prijatelji i saveznici. Dakle, ne zabrana medija, nego odgoj za zrelo i odgovorno korištenje medija, i to od najranije dobi“ (Duran, Maček, Koprivnjak, 2019).

11. LITERATURA:

Monografije:

1. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M. (2010). *Kako dijete govori*. Zagreb: Planet Zoe d.o.o.
2. Apel, K., Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine*. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.
3. Kuterovac Jagodin, G., Štulhofer, A., Lebedina Manzoni, M., (2016). *Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija*. Zagreb: Agencija za elektroničke medije.
4. Laniado, N., Pietra, G. (2005). *Naše dijete, videoigre, Internet i televizija (Što učiniti ako ga hipnotiziraju?)*. Rijeka: Futura d.o.o.
5. Peran, S. i Raguž, A. (2019). *Odnos i značenje medijskog odgoja u dječjim vrtićima: pravila i medijski izazovi*. *Communication Management Review*, 4(1) 216-231.
6. Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.

Mrežni izvori:

7. Bistrić, M. (2021). *Televizija u životima djece predškolske dobi i njihovih obitelji prije i za vrijeme prve faze COVID-19 virusa*. *Napredak*, 162 (3 - 4), 267-294.
Dostupno na: URL: <https://hrcak.srce.hr/267617>
(Pristupljeno 15. rujna 2022.)
8. Borovec, K. (2009). *Policija i mediji*. *Policija i sigurnost*. [Online] 18 (1). Str. 64 – 84.
Dostupno na: URL: <https://hrcak.srce.hr/79320>
(Pristupljeno 20. kolovoza 2022.)
9. Ciboci, L., Kanižaj, I. i Labaš D. (2021). *Mediji i djeca predškolske dobi*. *Priručnik za odgojitelje u dječjem vrtiću*.
Dostupno na: URL: https://djecamedija.org/wp-content/uploads/2021/09/prirucnik_za_odgojitelje_u_djecim_vrticima_e-izdanje5-2.pdf
(Pristupljeno: 6. listopada 2022.)

10. Đuran, A., Koprivnjak, D., Maček, N. (2018.) Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi.
Dostupno na: URL: <http://www.commreview.hr/wp-content/uploads/2019/07/Duran-KoprivnjakMacek.pdf>
(Pristupljeno 25. rujna 2022.)
11. Hrnjić Kudzović, Z., Čičkušić, V. (2020). *Medijski odgoj predškolaraca. Priručnik za odgajatelje/odgajateljice u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja*
Dostupno na: URL: https://media.ba/sites/default/files/medijski_odgoj_predskolaraca_-_prirucnik_za_odgajatelje.pdf
(Pristupljeno 16. rujna 2022.)
12. Mužić, J. (2014). Štetan utjecaj virtualnoga svijeta na djecu. *Obnovljeni život*. [Online]69 (3), str. 395-404.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/129187>
(Pristupljeno 28. kolovoza 2022.)
13. Potter, W. J. (2014). *Guidelines for Media Literacy Interventions in the Digital Age*. *Medijska istraživanja*. 20 (2). str. 5-31
Dostupno na: URL: <https://hrcak.srce.hr/133805>
Pristupljeno (8. listopada 2022.)
14. Robotić, P. (2015). *Zamke virtualnog svijeta: zaštita djece i mladih na internetu i prevencija ovisnosti*. str. 81-96
Dostupno na: URL: <https://hrcak.srce.hr/file/240160>
Pristupljeno (9. listopada 2022.)
15. Sindik, J., Veselinović, Z. (2010). Kako odgojiteljice percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?. *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*. [Online]16 (2). Str. 107-133.
Dostupno na: URL: <https://hrcak.srce.hr/63943>
(Pristupljeno 20. kolovoza 2022.)
16. Tatković, N., Ružić-Baf, M. (2011). Računalo-komunikacijski izazov djeci predškolske dobi. *Informatologia*. [Online]44(1). Str. 27-30.
Dostupno na: URL: <https://hrcak.srce.hr/file/99915>
(Pristupljeno 15. rujna 2022.)

17. Vulić-Prtorić, A. (2021). PSIHOVID-20: Uvid u psihologijska istraživanja u vrijeme pandemije COVID-19. Str. 447 – 451.
Dostupno na: URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/378738>
(Pristupljeno 4.listopada 2022.)

Web stranice:

18. <https://mommywize.com/article/10-cartoons-for-developing-language-skills-in-kids/> (Pristupljeno: 16.rujna 2022.)
19. <https://www.medijskapismenost.hr/i-radio-ima-program-prilagodan-djeci/> (Pristupljeno: 6. listopada 2022.)
20. <https://www.medijskapismenost.hr/prva-hrvatska-slikovnica-o-medijskoj-pismenosti-za-najmlade/>
(Pristupljeno 9. listopada 2022.)
21. <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/prvo-nacionalno-istrazivanje-o-predskolskoj-djeci-pred-malim-ekranima/>
(Pristupljeno 22. kolovoza 2022.)

SAŽETAK

Od najranije dobi djeca su izložena medijima, oni oblikuju dječje razmišljanje, ponašanje i način komuniciranja te samim time oni imaju veliki utjecaj na djetetov odgoj i obrazovanje od najranije dobi. Upravo se djeca i adolescenti smatraju posebno osjetljivom vrstom medijske publike jer nemaju dovoljno razvijene emocionalne, kognitivne i moralne sposobnosti te su u fazi izgradnje stavova, usvajanja i stalnoga prilagođavanja socijalizacijskim okvirima i normama ponašanja. Iako se vrlo često ističu tri glavne zadaće medija – informirati, formirati i zabaviti – isto se tako često spominju i njihove negativne strane. Pozitivne strane medija uključuju razvijanje vještine pisanja, djeca mogu učiti pisati slova abecede uz pomoć raznih edukacijskih videoigara i aplikacija. Mediji također potiču razvoj kreativnosti, učenje brojenja, a igranje videoigara s prijateljima i članovima obitelji može im pomoći u svladavanju i poštivanju igranja uloga i u razvijanju suradničkih vještina. Uz sve te pozitivne strane djeca također preko ekrana mogu vidjeti nasilje, gledati emisije neprimjerenih sadržaja za njihovu dob, raditi razne izazove koji se nude preko YouTube-a. Elektronički mediji za vrijeme pandemije COVID-19 postali su neizostavan dio dječjega života. U radu se prikazuje analiza rezultata prikupljenih anketom kojom su ispitana djeca predškolske dobi u dobi od pet do sedam godina. Istraživanje se temelji na utvrđivanju korištenja medija prije i za vrijeme pandemije COVID-19 te vrijeme korištenja medija sada. Analiza je pokazala kako je najveći broj djece prije pandemije provodio ispred ekrana do dva sata, a u vrijeme pandemije i sada ta količina se povećala na više od dva sata dnevno. Kao najzastupljeniji medij djeca su navela televizor, zatim slijedi tablet, mobitel, igraće konzole i računalo. Od ukupnog broja ispitanika, 87% izjasnilo se kako su najčešće gledali animirane crtiće. Zabrinjavajuće situacije osim provođenja previše vremena uz elektroničke medije su i te da pojedina djeca gledaju sadržaje ispred malih ekrana sama te da ne razgovaraju o odgledanom sadržaju sa starijima, što je veoma bitno zbog neprimjerenih sadržaja s kojima se mogu susresti. Usprkos toga što mediji nude veliki izbor sadržaja, djeca svoje slobodno vrijeme provode uz igru sa svojim igračkama.

Ključne riječi: djeca, odgoj, elektronički mediji, pandemija COVID – 19

SUMMARY

From an early age, children are exposed to the media, and they shape children's thinking, behavior and way of communicating, and thus they have a great influence on the child's upbringing and education from an early age. It is children and adolescents who are considered a particularly sensitive type of media audience because they do not have sufficiently developed emotional, cognitive and moral abilities and are in the phase of building attitudes, adopting and constantly adapting to socialization frameworks and behavioral norms. Although the three main tasks of the media are very often emphasized - to inform, to form and to entertain - their negative aspects are also often mentioned. The positive sides of media include developing writing skills, children can learn to write the letters of the alphabet with the help of various educational video games and applications. Media also encourages the development of creativity, learning to count, and playing video games with friends and family members can help them master and respect role-playing and develop cooperative skills. In addition to all these positive aspects, children can also see violence on the screen, watch programs with inappropriate content for their age, and do various challenges that are offered on YouTube. During the COVID-19 pandemic, electronic media have become an indispensable part of children's lives. The paper presents an analysis of the results collected by a survey that examined preschool children aged five to seven. The research is based on the determination of media use before and during the COVID-19 pandemic, and the time of media use now. The analysis showed that before the pandemic, the largest number of children spent up to two hours in front of the screen, and during the pandemic, even now, this amount has increased to more than two hours a day. Children cited television as the most represented medium, followed by tablets, mobile phones, game consoles and a computer. Out of the total number of respondents, 87% declared that they most often watched animated cartoons. Worrying situations besides spending too much time with electronic media are also that some children watch content in front of small screens alone, and that they do not discuss the viewed content with their elders, which is very important because of the inappropriate content they may encounter. Even though the media offers a wide variety of content, children spend their free time playing with their toys.

Keywords: children, education, electronic media, the COVID-19 pandemic

POPIS TABLICA I GRAFOVA

Tablica 1. Kalendar jezično – govornog razvoja

Graf 1. Spol djece

Graf 2. Korištenje elektroničkih uređaja za vrijeme pandemije

Graf 3. Najčešće gledani sadržaji za vrijeme pandemije

Graf 4. Vrijeme provedeno na elektroničkim medijima prije pandemije

Graf 5. Vrijeme provedeno na elektroničkim medijima za vrijeme pandemije

Graf 6. Sadašnje provođenje vremena na elektroničkim uređajima

Graf 7. Korištenje igračaka i medija za vrijeme pandemije

Graf 8. Način gledanja crtića za vrijeme pandemije

Graf 9. Razgovor o odgledanom sadržaju

Graf 10. Navike slušanja radija za vrijeme pandemije